АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 1'2021

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

<https://doi.org/10.37634/efp.2021.1>

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 липня 2020 р. № 886 (економічні науки).

Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 вересня 2020 р. № 1188 (юридичні науки).

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 р. № 353/10 (облік та аудит).

Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Префікс doi журналу: 10.37634/efp.

2021 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 27.01.2021

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 1 від 21 січня

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2021
© "Економіка. Фінанси. Право",
2021

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 1'2021

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

<https://doi.org/10.37634/efp.2021.1>

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 02 July 2020 № 886 (economic sciences).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on September 24, 2020 № 1188 (legal sciences).

Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

Journal is awarded the international identification number ISSN 2409-1944 and included in the international Scientometrics base Index Copernicus.

Journal's doi: 10.37634/efp.

Founders:

Audit firm "Analitik" jointly with the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 1 dated January 21, 2021). Full or partial reprint of the

materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 27.01.2021

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,
Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analitik", 2021
© "Economics. Finances. Law",
2021

Typography: LLC "International Business
Center"

Головний редактор

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бойко Антон Олександрович, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єр міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вережубова Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, Білоруський державний економічний університет

Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Головач Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, аудитор, заступник директора з наукової роботи Інституту аудиту

Евангелос Сіскос, д.е.н., професор, Університет Західної Македонії

Криштопа Ірина Ігорівна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Полякова Євгенія Сергіївна, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, проректор з науково-педагогічної роботи (навчальний процес) Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., професор, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Пруцьківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., професор, ректор Вищого навчального закладу "Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»", Академік Академії економічних наук України

Тринчук Віктор Вікторович, к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу Національного університету харчових технологій

Чижєвська Людмила Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту Державного університету «Житомирська політехніка», академік Академії економічних наук України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Балгімбекова Гульнара, к.ю.н., завідувач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління ПрАТ «Аудиторська фірма "Аналітик"», Заслужений юрист України

Василишчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., проф., заслужений юрист України, академік Міжнародної академії безпеки та конфліктології

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України

Мусін Куат Саніязданович, к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморський національний університет імені Петра Могили, академік Національної академії наук вищої освіти України

Скоржевська-Амберг Малгожата, Доктор філософії, адвокат, Університет Козмінського, юридичний коледж, Кафедра теорії, філософії та історії права (Польща)

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Яровий Анатолій Олександрович, к.ю.н., доцент, професор кафедри права публічного адміністрування Маріупольського державного університету, суддя у відставці

Editor-in-chief

Levchenko Valentyna Petrivna, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Boiko Anton Oleksandrovych, PhD Economics, Associate Professor of Economic Cybernetics Department, Sumy State University

Velychko Olena Heorhiivna, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine

Verezubova Tatyana Anatolevna, Dr. Economics, Professor, Head of the Department of Finances, Belarusian State Economic University

Evangelos Siskos, Dr. Economics, Professor, University of Western Macedonia

Herasymovych Anatolii Mykhailovych, Dr. Economics, Professor, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Holovach Tetiana Anatoliivna, Dr. Economics, Professor, auditor, deputy director for scientific work of the Institute of Audit

Kryshchop Iryna Ihorivna, Dr. Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation Department, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Mantsevych Yurii Mykolaiovych, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"

Poliakova Yevheniia Serhiivna, PhD Economics, Associate Professor of Finances and Banking Department, vice-rector for scientific and pedagogical work, Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»

Potyshniak Olena Mykolaivna, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasylenko

Prushkivskiy Volodymyr Hennadiiovych, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University

Tkachenko Serhii Anatoliiovych, Dr. Economics, Professor, Rector of the Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"», Academician of Academy of Economic Sciences of Ukraine

Trynchuk Viktor Viktorovych, PhD Economics, Associate Professor of tourism and hotel business department, National University of Food Technology

Chyzhevska Liudmyla Vitaliivna, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Professor of Accounting and Auditing Department, State University "Zhytomyr Polytechnic", Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine

Members of the editorial board of Law Sciences:

Balgimbekova Gulnara, PhD Law, Head of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Holovach Volodymyr Volodymyrovych, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analitik", Honored Lawyer of Ukraine

Konstantinov Serhii Fedorovych, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs

Vasylynychuk Viktor Ivanovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police

Hlushkov Valerii Oleksandrovych, Dr. Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Academician of the International Security and Conflict Academy

Luts Volodymyr Vasylovych, Dr. Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of National Academy of Law Sciences of Ukraine

Musin Kuat Saniaazdanovych, PhD Law, Senior Lecturer of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Ozerskyi Ihor Volodymyrovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla, Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine

Skorzewska-Amberg Malgorzata, PhD, DSc, Kozminski University, College of Law, Department of Theory, Philosophy and History of Law (Poland)

Frytskyi Yurii Olehovych, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine

Yarovyi Anatolii Oleksandrovych, PhD Law, Professor of Law and Public Administration Department, Mariupol State University, retired judge

Відповідальний редактор: Поповецька-Демченко Леся Петрівна

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Managing editor: Popovetska-Demchenko Lesia Petrivna

Issue Editor: Tumanian Anna Ohanesivna

ЗМІСТ

Л.Д. КОСТАКОВА, О.С. ТЕСЛЕНКО. Антикризове управління – основа забезпечення економічної безпеки підприємства	5
К.В. КОВТУНЕНКО, А.Ю. ВЛАЄВА, А.Б. КОВАЛЕНКО. Роль туристичної галузі у формуванні іноземної валюти	10
Б.О. БУТКО. Багатокритеріальна модель підвищення ефективності інструментів комерціалізації високотехнологічної продукції	13
В.В. ГОЛОВАЧ, Т.А. ГОЛОВАЧ. Роль аудиторів у протидії шахрайству й корупції	18
Л.В. ЗАЛІСЬКА, Л.М. ГАНАС. Налагодження взаємозв'язків з іноземним партнером-кооперантом у контексті застосування методу міжнародного кооперування	25

ІСТОРІЯ АУДИТУ УКРАЇНИ

Г.В. ПЛІС. Держаудитслужба – це як імунна система нашої держави	29

CONTENTS

L.D. KOSTAKOVA, O.S. TESLENKO. Anti-crisis management – the basis of ensuring the economic security of the enterprise	5
K.V. KOVTUNENKO, A.Y. VLAIEVA, A.B. KOVALENKO. Role of tourism industry in generating foreign exchange	10
B.O. BUTKO. Multicriterial model of increasing the efficiency of high-tech production commercialization tools	13
V.V. HOLOVACH, T.A. HOLOVACH. Role of auditors in the fight against fraud and corruption	18
L.V. ZALISKA, L.M. HANAS. Establishing relationships with a foreign cooperative partner in the context of the implementation of the international cooperation method	25

HISTORY OF AUDIT IN UKRAINE

H. PLIS. The State Audit Office is like the immune system of our state	29

КОСТАКОВАЛіна Дмитрівна
linakostakova@gmail.com

УДК 658.14:65.012.8

ТЕСЛЕНКООлег Сергійович
teslenko9797@gmail.com **АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ – ОСНОВА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА****ANTI-CRISIS MANAGEMENT – THE BASIS
OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY
OF THE ENTERPRISE**асистент, Донецький
національний університет
економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-БарановськогоDOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.1.1>спеціаліст, ПАТ
"АрселорМіттал Кривий Ріг"**KOSTAKOVA Lina Dmytrivna** – Assistant, Mykhailo Tuhon-Baranovskiy Donetsk National University of Economics and Trade**TESLENKO Oleh Serhiiovych** – specialist, PJSC "ArcelorMittal Kryvyi Rih"

У процесі дослідження було встановлено, що за умов сучасного розвитку економічних відносин в Україні значна частка підприємств знаходиться в кризовому стані. З'ясовано, що нейтралізація кризових явищ, а також стабілізація всіх видів діяльності суб'єктів господарювання можливі за умов побудови дієвого механізму антикризового управління. На основі систематизації трактувань авторів за даною проблематикою встановлено, що антикризове управління виступає базисом у забезпеченні належного рівня економічної безпеки підприємства.

* * *

В ходе исследования было установлено, что в условиях современного развития экономических отношений в Украине существенная часть предприятий находится в кризисном состоянии. Выяснено, что нейтрализация кризисных ситуаций, а также стабилизация всех видов деятельности предприятий возможны при условии внедрения действенного механизма антикризисного управления. На основе систематизации трактовок авторов относительно данной проблематики установлено, что антикризисное управление выступает базисом в обеспечении надлежащего уровня экономической безопасности предприятия.

* * *

In the course of the research it was established that under the conditions of modern development of economic relations in Ukraine a significant share of enterprises is in a state of crisis. It is established that crisis processes are predictable and expected and it is necessary to be ready for crisis situations. It was found that the neutralization of crisis phenomena, forecasting and prevention of insolvency of economic entities, as well as the stabilization of their financial and economic activities are possible under the conditions of effective anti-crisis management. Based on the systematization of the authors' interpretations on the definition of crisis management and economic security of the enterprise, it was found that crisis management is the basis for ensuring the appropriate level of economic security of the enterprise. The role of anti-crisis management functions is determined and their division into universal and specific, the action of which is aimed at maintaining the economic security of the enterprise in its various aspects. It is proved that the creation of an effective system of crisis management of the enterprise is a fundamental system, through which you can not only determine the location of the crisis, but also its causes. The essence of the main tasks of anti-crisis management of the enterprise is revealed, the implementation of which will help to identify crisis situations at the enterprise and minimize their negative consequences. The characteristic of principles of anti-crisis management of the enterprise is given. The process of anti-crisis management of the enterprise, which ensures its economic security in terms of the financial component, is studied. It is substantiated that the creation of an effective anti-crisis program is a guideline in ensuring the economic security of the enterprise.

Ключові слова: підприємство, антикризове управління, криза, банкрутство, економічна безпека**Ключевые слова:** предприятие, проблемы, инвестиционный потенциал, подходы, источники, оценка**Keywords:** enterprise, crisis management, crisis, bankruptcy, economic security**ВСТУП**

У нестабільних економічних умовах господарювання, нестійкості організаційної та фінансово-господарської діяльності, зумовлених переходом до ринкової економіки суб'єктів господарювання, набувають сили фінансові ускладнення, викликані мікроекономічними та макроекономічними факторами, які здатні погіршити виробничу діяльність підприємства та рівень його економічної безпеки загалом.

Ситуація, за якої виникає загроза економічній безпеці підприємства, проявляється у погіршенні насамперед фінансово-господарської діяльності – знижується ефективність функціонування майже всіх ланок: підприємство не може отримувати бажаний прибуток, у результаті чого можливе загострення кризової ситуації та, як наслідок, настання банкрутства.

У наш час більшість підприємств нездатні швидко пристосуватися до різких економічних змін через те,

що не мають у своєму арсеналі відповідних важелів та засобів, здатних стабілізувати фінансову, економічну, виробничу та організаційну діяльність і не допустити зниження рівня економічної безпеки та загрози банкрутства. Основним засобом, що може нейтралізувати такі небажані події, є антикризове управління, яке містить у собі комплексну програму з виведення підприємства із важкого фінансового положення, а також слугує механізмом зростання його платоспроможності.

Антикризове управління на підприємстві сприяє не тільки виведенню суб'єкта господарювання із кризового стану, а й запобігає його входженню в такий стан, забезпечуючи достатній рівень економічної безпеки.

Вагомий внесок у теоретичну та практичну діяльність загального антикризового менеджменту та економічної безпеки внесли такі науковці-економісти, як: Л.І. Абалкін, І.О. Бланк, В.О. Василенко, А.П. Вітлінський, Т.Є. Воронкова, В.В. Градов, В.В. Дергачова, А.В. Козаченко, Е.М. Коротков, Л.І. Лігоненко, В.П. Мартиненко, В. П. Приходько, О.О. Терещенко, Н.М. Тюріна, Е.О. Уткін, А.В. Череп, А.Д. Чернявський, Ю.С. Шембель, О.Ф. Яременко та ін. У своїх працях вони розглядали не лише теоретичну сутність антикризового управління, а й надавали практичні рекомендації стосовно вдосконалення процесів антикризового управління.

Проте через відсутність чіткої визначеності відносно антикризового управління як основи у забезпеченні відповідного рівня економічної безпеки підприємства задана тема залишається актуальною.

МЕТА роботи – визначення місця антикризового управління у забезпеченні економічної безпеки підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі підготовки статті використано загальнонаукові методи дослідження: теоретичне узагальнення, деталізація, візуалізація, конкретизація, дедукція тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Наслідки економічної кризи, з якою зіткнулися більшість країн світу в останні роки, в Україні переживаються недостатнім рівнем розвитку ринкових відносин, внаслідок чого українські підприємства є більш схильними до кризових явищ. Діагностуючи економічний розвиток нашої країни, можна побачити, що з кожним роком все більше підприємств стають схильними до кризових процесів, тому особливої актуальності набуває проблема визначення і впровадження ефективного механізму управління суб'єктом господарювання, здатного забезпечити достатній рівень економічної безпеки в умовах кризи.

Пошук шляхів, що забезпечують ефективне функціонування господарюючих суб'єктів у кризовій ситуації, у науковій літературі отримав назву «антикризове управління підприємством». Зовнішні і внутрішні фактори, що направлені на дестабілізацію всіх видів діяльності підприємства, спроможні зрушити з місця кризовий плин, який поширюється на весь виробничий та організаційний процеси. У таких ситу-

аціях можна спостерігати, чи здатне підприємство впоратися із труднощами, що виникли, маючи у своєму потенціалі дієву комплексну програму з виходу із кризового стану, чи ні.

Науковці вважають, що неефективність управління економічною безпекою викликає значні витрати і є досить розповсюдженим явищем [1, 2]. Отже, забезпечення економічної безпеки слід розглядати через призму антикризового управління підприємством, оскільки цей вид управлінської діяльності спроможний не тільки виявляти, а й попереджати настання кризових станів на підприємстві.

Для встановлення зв'язку між антикризовим управлінням та економічною безпекою підприємства проведемо узагальнення відносно змістового навантаження досліджуваних дефініцій.

І.О. Бланк зазначає, що «антикризове управління на підприємстві становить певну принципіальну та методологічну систему, яка передбачає створення й розробку спеціальних управлінських рішень, що будуть направлені на попередження кризового процесу, відновлення фінансової стійкості та мінімізації завдання шкоди» [3].

Л.О. Лігоненко визначає антикризове управління «як динамічний процес, за допомогою якого створюються певного роду системи для виявлення ознак кризових явищ, а також створення певного виду засобів і методів, здатних запобігти протіканню кризи, поліпшити добробут підприємства й запобігти банкрутства» [4].

На думку Чернявського А.Д., «антикризове управління – це управління, за яким насамперед поставлене завдання щодо прогнозування, аналізу симптомів та оцінки негативних наслідків кризового явища на підприємстві, а також подальше використання факторів кризи для поліпшення стійкості розвитку підприємства» [5].

О.О. Терещенко визначає поняття антикризового менеджменту «як прикладання і використання специфічних засобів та способів керування фінансовим інструментарієм, який дозволяє забезпечити безперервну діяльність підприємства, здійснити мінімізацію та нейтралізацію економічної кризи на основі аналізу зовнішніх та внутрішніх ризиків» [6].

Стосовно економічної безпеки підприємства, то О.Ф. Яременко під даною категорією розуміє захищеність його потенціалу від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, прямих чи непрямих економічних погроз, а також здатність підприємства до відтворення [1].

А.В. Козаченко під економічною безпекою підприємства розуміє «захищеність його науково-технічного, технологічного, виробничого й кадрового потенціалу від прямих (активних) чи непрямих (пасивних) економічних погроз, наприклад, пов'язаних із неефективною науково-промисловою політикою держави чи формуванням несприятливого зовнішнього середовища, і здатність до його відтворення» [7].

Д.П. Пілова також зазначає, що «на стан економічної безпеки підприємства суттєво впливає схильність суб'єкта господарювання до банкрутства. Проблема банкрутства суб'єктів господарювання на сьогодні досить актуальна» [2].

Систематизація трактувань авторів у визначенні антикризового управління та економічної безпеки підприємства дає можливість встановити між ними тісний зв'язок. Тож, слід вважати, що антикризове управління є тим базисом, який забезпечує належний рівень економічної безпеки підприємства, оскільки його метою є нейтралізація кризових явищ, прогнозування та попередження його неплатоспроможності,

стабілізація фінансово-господарської діяльності під впливом несприятливих чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, а ефективне регулювання механізму формування та використання прибутку, сприятиме зростанню власних фінансових ресурсів, забезпечуючи його фінансову стійкість, а отже й економічну безпеку.

Рис. 1. Фінансова складова економічної безпеки підприємства в контурі антикризового управління підприємством [складено авторами на основі [4]]

На рис. 1 візуалізовано процес антикризового управління підприємством, що забезпечує його економічну безпеку у частині фінансової складової, яка, на думку багатьох науковців, є основоположною в загальній структурі економічної безпеки.

Тож компоненти процесу антикризового управління є чинниками фінансової складової економічної безпеки підприємства.

Антикризове управління спроможне вирішувати низку завдань, а саме:

- діагностика фінансово-господарського стану підприємства;
- виявлення внутрішніх і зовнішніх чинників, що дестабілізують середовище функціонування підприємства.
- дослідження механізму формування та структуризації прибутку підприємства на основі аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів;
- поновлення фінансової стійкості підприємства;
- мінімізація негативних наслідків кризи підприємства тощо [2].

Для досягнення позитивного результату у розв'язанні існуючих на підприємстві проблем, системою антикризового управління застосовується відповідний функціональний інструментарій. На рис. 2 представлено функції антикризового управління з поділом їх на універсальні та специфічні [3].

Створення ефективної системи антикризового управління підприємства полягає у принципіальній системності, завдяки якій можна не лише визначити місце виникнення кризи, а і її причини (рис. 3).

Сутність принципів антикризового управління підприємства полягає у наступному:

– принцип об'єднання із загальною системою економічної безпеки передбачає відповідність і налаштування цілей антикризового управління із цілями перспективного розвитку підприємства;

– принцип неперервності обумовлює необхідність постійного функціонування антикризового управління, оскільки діяльність підприємства має циклічний та безперервний характер;

– принцип інтенсивного управління пояснюється швидкою адаптацією системи антикризового управління до мінливості зовнішнього й внутрішнього середовища;

– принцип орієнтації на довгостроковий розвиток підприємства передбачає розроблення стратегічних орієнтирів задля економічного зростання підприємства;

– принцип систематизованості встановлює за мету досягнення найбільш ефективного результату на основі розроблених управлінських рішень;

– принцип основної ланки передбачає орієнтацію на пошук та первинне розв'язання головного джерела проблеми, а також посилення уваги до тієї галузі функціонування підприємства, яка найбільшим чином піддається кризовим наслідкам.

– принцип альтернативності полягає у розробленні резервних сценаріїв розвитку управлінських рішень.

Рис. 2. Функції антикризового управління підприємства [складено авторами на основі [5]]

Рис. 3. Основні принципи антикризового управління підприємства [складено авторами на основі [6]]

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи дослідження теоретичної сутності антикризового управління підприємства, можна зазначити, що його метою є діагностика внутрішніх і зовнішніх факторів середовища підприємства, створення ефективної антикризової програми з орієнтиром на забезпечення економічної безпеки. Застосування на практиці методів і засобів із мінімізації кризових процесів, а також стабілізації виробничого й економічного середовища, залежить передусім від причин виникнення кризи.

На підставі всіх складових систем антикризового управління можна визначити наступне: кризові процеси є передбачуваними й очікуваними; до криз необхідно бути готовими; будь-які кризові процеси можна нейтралізувати та мінімізувати; організація управління в умовах кризи вимагає більш специфічних методів; кризові явища мають повністю керуватися

підприємством; управління антикризовими процесами повинно мінімізувати наслідки кризових явищ та прискорити процеси завершення кризи.

Тож, антикризове управління на підприємстві виступає важливим механізмом в умовах глобалізації кризових процесів, а також у прийнятті управлінських рішень за наявності обмеженого числа ресурсів. Уміння швидко пристосовуватися до істотних і різких економічних змін, здатність ефективно розподіляти фінансові ресурси, спроможність виявляти місця локалізації кризи та вчасно запобігати подальшому її розповсюдженню, а також наявність певного комплексного антикризового інструментарію, дозволяють забезпечити належного рівня економічну безпеку підприємству.

Список використаних джерел

1. Яременко О.Ф. Механізм управління економічною безпекою машинобудівного підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Хмельницький, 2009. 20 с.

2. Пілова Д.П. Формування та оцінка економічної безпеки гірничо-збагачувальних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Кривий Ріг, 2007. 20 с.

3. Бланк І.А. Антикризове фінансове управління підприємством. К.: Ніка-Центр, Ельга, 2006. 672 с.

4. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством. Київ: КНТЕУ, 2013. 824 с.

5. Чернявський А.Д. Антикризове управління підприємством. К.: Міжрег. акад. управл. перс., 2006. 256 с.

6. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві. К.: КНТЕУ, 2006. 560 с.

7. Козаченко А.В., Пономарев В.П., Ляшенко А.Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: монография / за ред. А.В. Козаченко. К.: Либра, 2003.

References

1. Yaremenko O.F. The mechanism of management of economic safety of the machine-building enterprise: author's abstract. dis. ... PhD econ. sciences: 08.00.04. Khmelnytskyi, 2009. 20 p. (in Ukrainian).

2. Pilova D.P. Formation and assessment of economic security of mining and processing enterprises: author's abstract. dis. ... PhD econ. sciences: 08.00.04. Kryvyi Rih, 2007. 20 p. (in Ukrainian).

3. Blank I.A. Anti-crisis financial management of the enterprise. Kyiv: Nika-Center, Elha, 2006. 672 p. (in Ukrainian).

4. Lihonenko L.O. Anti-crisis management of the enterprise. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics, 2013. 824 p. (in Ukrainian).

5. Cherniavskyi A.D. Anti-crisis management of the enterprise. Kyiv: Interregional Academy of Personnel Management, 2006. 256 p. (in Ukrainian).

6. Tereshchenko O.O. Anti-crisis financial management at the enterprise. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics, 2006. 560 p. (in Ukrainian).

7. Kozachenko A.V., Ponomarev V.P., Liashenko A.N. Economic security of the enterprise: essence and mechanism of maintenance: monograph / ed. A.V. Kozachenko. Kyiv: Libra, 2003. (in Ukrainian).

КОВТУНЕНКО
Ксенія Валеріївна
k.v.kovtunenکو@mzeid.in

ВЛАЄВА
Аліна Юрійівна
alina.vlaieva@mzeid.in

КОВАЛЕНКО
Альбіна Борисівна
albina.kovalenko@mzeid.in

д.е.н., професор, зав. кафедри,
Одеський національний
політехнічний університет

студентка, Одеський національний
політехнічний університет

студентка, Одеський національний
політехнічний університет

УДК 339.732

РОЛЬ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ФОРМУВАННІ ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ

ROLE OF TOURISM INDUSTRY IN GENERATING FOREIGN EXCHANGE

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.1.2>

KOVTURNENKO Kseniia Valeriivna – Doctor of Economics, Professor, Head of department, Odesa National Polytechnic University

VLAIEVA Alina Yuriivna – student, Odesa National Polytechnic University

KOVALENKO Albina Borysivna – student, Odesa National Polytechnic University

У статті розглянуто тенденції розвитку туристичної галузі у сучасних умовах. Досліджено роль туризму у генеруванні іноземної валюти. Надано актуальний стан туристичної галузі. Сформульовано з новим науковим змістом основні аргументи важливості розвитку туристичної галузі та її внесок у формування іноземної валюти. Надана характеристика основних аспектів збалансованого розвитку туристичної галузі України. Виявлено наслідки впливу коливань курсу долара США та євро на інтенсивність торгівлі туристичними послугами.

* * *

В статье рассмотрены тенденции развития туристической отрасли в современных условиях. Исследована роль туризма в генерировании иностранной валюты. Предоставлено актуальное состояние туристической отрасли. Сформулировано с новым научным содержанием основные аргументы важности развития туристической отрасли и ее вклад в формирование иностранной валюты. Дана характеристика основных аспектов устойчивого развития туристической отрасли Украины. Выявленные последствия влияния колебаний курса доллара США и евро на интенсивность торговли туристическими услугами.

* * *

Introduction. The tourism industry affects the development of both individual countries and the world economy as a whole. With the expansion of international trade and other forms of international economic relations, raising the level of culture and education, tourism is developing rapidly. Significant impact on the activities of the tourism sector is caused by exchange rate fluctuations. As the tourism industry cannot adjust the exchange rate on its own, it has to adapt to currency fluctuations. Thus, the role of the tourism industry in the formation of foreign currency is significant, so the question of the impact of the tourism industry on the formation of foreign currency is relevant today.

The purpose of the paper is to determine the role of the tourism industry in the formation of foreign currency.

Results. International tourism is the most numerous commodity in world foreign trade, and for some countries it is already the most important export sector and foreign exchange earnings. As the world is currently experiencing a global health, social and economic emergency with the COVID-19 pandemic, travel and tourism are among the most affected sectors with local aircraft, closed hotels and travel restrictions in almost all countries. The exchange of foreign currency is associated with the purchase or sale of currency other than their own. The rate at which the currency of one country can be converted into the currency of another country is the unit price in terms of another currency in which the exchange takes place. For the tourism industry, a "strong" currency makes its country less attractive, while travel to countries with a "weak" currency is encouraged. A further fall in the dollar against the euro will mean that Europeans, inspired by the purchasing power of the euro and the low dollar, will be much more likely to visit the United States and countries whose currencies are pegged to the dollar as tourists.

Conclusion. Thus, on the basis of the conducted analysis it is possible to define that really, there is an interdependence of development of tourist branch and formation of foreign currency in the country. Particular attention should be paid to further study of exchange rate changes and their impact on the intensity of tourism development. In countries where the local currency is pegged to the US dollar, the depreciation of the dollar will also depreciate the local currency. Changes in exchange rates affect the level of price competition in countries, as well as the growth rate of national income.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, іноземна валюта, економіка

Ключевые слова: туризм, туристическая отрасль, иностранная валюта, экономика

Keywords: tourism, tourism industry, foreign exchange, economics

ВСТУП

Туристична галузь впливає на розвиток як окремих країн, так і світової економіки загалом. У міру розширення міжнародної торгівлі та інших форм між-

народних економічних відносин, підвищення рівня культури й освіти, туризм розвивається високими темпами.

На певному етапі розвитку економіки, коли потреба

у подорожах різко зросла, з'явилися і виробники послуг для подорожей. Це призвело до формування товару особливого виду – туризму. Туризм не є товаром першої життєвої необхідності, тому він стає нагальною потребою людини тільки за певного рівня її доходу й певному рівні багатства суспільства.

Найбільш важливою економічною особливістю діяльності, пов'язаною з туристичною галуззю, є те, що вона сприяє досягненню трьох високопріоритетних цілей країн, що розвиваються: отримання доходів, зайнятості населення та валютні надходження до бюджету держави.

У цьому відношенні туристичний сектор може відігравати важливу роль у якості рушійної сили економічного розвитку. Вплив на різних етапах економічного розвитку залежить від конкретних характеристик кожної країни.

Значний вплив на діяльність туристичної сфери спричиняє коливання валютного курсу. Оскільки туристична індустрія не може коригувати самостійно валютний курс, то їй доводиться пристосовуватися до валютних кон'юнктурних коливань. Отже, роль туристичної галузі у формуванні іноземної валюти значна, питання впливу туристичної галузі на формування іноземної валюти є сьогодні актуальним.

МЕТА статті – визначення ролі туристичної галузі у формуванні іноземної валюти.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою дослідження є наукові публікації, роботи та дослідження вітчизняних науковців. Під час проведення наукового дослідження використовувалися методи порівняння, аналізу, узагальнення, системний підхід тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Міжнародний туризм є найчисельнішим товаром у світовій зовнішній торгівлі, а для деяких країн він уже є найважливішою галуззю експорту та доходом іноземної валюти. Як галузь світового господарства туризм з 1988 р. продовжує займати перше місце з обігу послуг, друге місце – за валютним надходженням. В усіх розвинених країнах світу індустрія туризму це – частина економіки. Її розвиток забезпечує приплив у країну іноземної валюти, вона також сприяє господарському освоєнню менш розвинених районів країни [1].

Вплив туризму на національні економіки стає дедалі більшим сьогодні та все більш важливим через зростаючий розмір туристичного ринку. Це визнано Світовим банком та Світовою туристичною організацією.

Оскільки світ переживає зараз глобальну надзвичайну ситуацію в галузі охорони здоров'я, соціальної та економічної ситуації з пандемією COVID-19, подорожі та туризм є одними із найбільш постраждалих секторів із літаками на місцях, зачиненими готелями та обмеженнями на поїздки, що діють практично у всіх країнах світ. Обмеження на подорожі, запроваджені у відповідь на пандемію COVID-19, продовжують сильно вражати світовий туризм, причому останні дані Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) свідчать про 70-процентне падіння кількості міжнародних прибутих за перші вісім місяців 2020 р. [2].

Розвиток туризму дає країні наступні переваги: збільшення грошового потоку, зокрема приплив іноземної валюти, а отже, і зростання доходів населення; зростання валового національного продукту (ВНП); поповнення бюджету через збільшення податкових зборів приймаючого регіону та інших надходжень тощо [3].

Багато дослідників (Н. Пироженко, Х. Роглев, І. Писаревський, С. Погасій, М. Покоłodна тощо) приводять ряд аргументів важливості розвитку туристичної галузі та її внесок у формування іноземної валюти. Сформулюємо їх із новим науковим змістом: туризм впливає на економіку країни та її розвиток через збільшення валютних надходжень; виділення пріоритету галузі серед усіх інших; туризм є однією із найбільш представницьких галузей світової економіки.

Основні аспекти збалансованого розвитку туристичної галузі України характеризуються такими сферами, як економічна, соціальна, культурна, освітня, екологічна. Звісно, характеристика функцій за сферами дозволяє проводити цілеспрямовану державну політику щодо розвитку туристичної галузі [4].

Зміна курсів валют позначається на рівні економічного росту, який зі свого боку впливає на торговий баланс країн. Обмін іноземної валюти пов'язаний із купівлею або продажем валюти, відмінний від власної. Курс, за яким валюта однієї країни може бути перетворена у валюту іншої країни, – це ціна одиниці у перерахунку на іншу валюту, в якій відбувається обмін. Коливання обмінного курсу впливають на відносні ціни на товари й послуги у різних країнах і тому є важливим фактором міжнародної торгівлі, включаючи в'їзний та виїзний туризм.

Туристичні надходження являють собою доходи приймаючих країн від міжнародного туризму, які враховуються за статтею експорту цих країн і включають виплати, вироблені приїжджими, що зупинилися як на один день, так і на кілька днів. Для багатьох же приймаючих країн, зокрема для країн, що розвиваються країнах і острівних держав, туризм залишається найбільшою статтею доходу від експорту.

Євро й долар США є світовими валютами, і їх паритет відіграє значну роль для всієї світової економіки. Це пояснюється тим, що більшість розрахунків, котирувань на всіх біржах, а також банківські операції здійснюються у доларах і євро. Половина світової торгівлі здійснюється в доларах, а в євро – 35 %. Крім того, жодна грошова одиниця не може сьогодні протистояти долару в якості основної резервної валюти. Частка євро у світових запасах складає близько 15 %. Нині пара EUR / USD є однією із найбільш популярних валютних пар у світі і вважається найбільш ліквідною валютною парою. На неї припадає до 30 % світового обороту валютного ринку.

Зміни курсу валюти впливають на рівень цінової конкуренції країн. Експорт даної країни стане дешевшим у разі зниження курсу національної валюти, а її імпорт – більш дорогим. Високий рівень цін на послуги, що надаються всередині країни й низький рівень цін за її межами зазвичай означає високі ціни на іноземну валюту. Чим сильніше бажання користуватися закордонними послугами, тим більшу ціну доводиться пропонувати за іноземну валюту.

Для туристичної індустрії «сильна» валюта робить свою країну менш привабливою, у той час як стимулюються турпоїздки в країни зі «слабкою» валютою. За останній час курс євро значно піднявся. Європейські країни, що знаходяться поза зоною євро, такі як Великобританія, Швейцарія, Норвегія, деякі країни Центральної та Східної Європи, стали менш дорогими, тоді як країни єврозони підняли ціни для приїжджих із тих країн. А країни, що використовують долар, навпаки, є зараз привабливими для туристів.

Падіння курсу місцевої валюти може призвести до більш високого рівня економічного зростання за збільшення обсягу експорту країни. Оскільки економічне зростання призведе до зростання доходів, це зі свого боку може викликати зростання сукупного попиту. У результаті також може підвищитися попит на імпорту послуг з-за кордону. Отже, у довгостроковій перспективі, торгові партнери країн зі здешевлює курсом валюти теж можуть бути у вигазі. Проте, оскільки спочатку за здешевленням валюти слідує різке скорочення імпорту, у більш короткостроковій перспективі торгові партнери зазнають значних втрат.

Подальше падіння курсу долара відносно євро призведе до того, що європейці, натхнені купівельною спроможністю євро й низьким долларом значно частіше відвідуватимуть Сполучені Штати і країни, чії валюти пов'язані з долларом, як туристи. Зі свого боку американці й жителі країн поза єврозоною перейдуть від дорогих європейських послуг до співпраці з місцевими компаніями, що надають дешевші послуги [5].

ВИСНОВКИ

Отже, на основі проведеного аналізу можна визначити, що дійсно, є взаємозалежність розвитку туристичної галузі та формування іноземної валюти в країні. Особливу увагу слід приділити подальшому вивченню теми змін курсу валют та їх вплив на інтенсивність розвитку туристичної галузі. У країнах, де місцева валюта пов'язана з курсом американського долара, здешевлення долара також призведе до здешевлення місцевої валюти. Зміни курсу валюти чинить вплив на рівень цінової конкуренції країн, а також на

темпи зростання національного доходу.

За умови позитивних тенденцій у національній та міжнародній туристичній галузі їх значущість у формуванні іноземної валюти буде стійкішою та займе гідне місце у світовому процесі економічного розвитку країн.

Список використаних джерел

1. Волчецький Р.В. Особливості впливу туристичної сфери на соціально-економічний розвиток держави. *Сучасні тенденції розвитку туризму*. Миколаїв, 2016. С. 14–18.
2. World Tourism Organisation. International tourism down 70 % as travel restrictions impact all regions. URL: <https://www.unwto.org/news/international-tourism-down-70-as-travel-restrictions-impact-all-regions> (дата доступу 02.12.2020).
3. Самойленко А.О. Роль туризму у світовій економіці. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 20. С. 72–76.
4. Черниш І.В. Роль туристичної галузі в розвитку національної економіки. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 14. № 1. С. 159–166.
5. Коробкіна О.В. Залежність міжнародного туризму від валютних коливань. *Економіка будівництва й міського господарства*. Донецьк, 2008. С. 43–47.

References

1. Volchetsky R.V. Features of the impact of the tourism sector on the socio-economic development of the state. *Current trends in tourism development*. Mykolaiv, 2016. pp. 14–18. (in Ukrainian).
2. World Tourism Organization. International tourism down 70 % as travel restrictions impact all regions. URL: <https://www.unwto.org/news/international-tourism-down-70-as-travel-restrictions-impact-all-regions> (accessed 02.12.2020).
3. Samoilenko A.A. The role of tourism in the world economy. *Economics. Investments: practice and experience*. 2013. № 20. pp. 72–76. (in Ukrainian).
4. Chernysh I.V. The role of the tourism industry in the development of national economies. *Economic analysis*. 2013. Vol. 14. № 1. pp. 159–166. (in Ukrainian).
5. Korobkina O.V. Dependence of international tourism on currency fluctuations. *Economics of construction and urban economy*. Donetsk, 2008. pp. 43–47. (in Ukrainian).

БУТКО

Богдан Олександрович

УДК 338.4./658:005.5

БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ІНСТРУМЕНТІВ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ
ПРОДУКЦІЇMULTICRITERIAL MODEL OF INCREASING THE EFFICIENCY OF
HIGH-TECH PRODUCTION COMMERCIALIZATION TOOLSаспірант, Львівський
торгівельно економічний
університетDOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.1.3>**BUTKO Bohdan Oleksandrovych** – postgraduate student, Lviv University of Trade and Economics

У статті запропоновано створену багатокритеріальну модель підвищення ефективності інструментів комерціалізації високотехнологічної продукції, що базується на застосуванні методу експертних оцінок. Розроблено вертикальну класифікацію підвищення ефективності комерціалізації за рівнями діяльності економічних організацій. На базі запропонованої класифікації визначено оптимальні критерії оцінки ефективності інструментів комерціалізації, закладених у механізмі комерціалізації високотехнологічної продукції. Застосування багатокритеріальної моделі підвищення інструментів ефективності на базі методу експертних оцінок є ключовим антикризовим підходом в умовах невизначеності в умовах, коли класичне прогностичне моделювання економічних процесів, що базується лише на кількісних оцінках є недостатньою умовою для точного оцінювання впливу суто критеріїв. Адже комерціалізація високотехнологічного продукту у сучасних умовах системи міжнародного підприємництва також враховує опосередковані аспекти діяльності організацій, такі як екологічний, соціальний, маркетинговий тощо.

* * *

В статье предложен созданную многокритериальную модель повышения эффективности инструментов коммерциализации высокотехнологичной продукции, которая базируется на использовании метода экспертных оценок. Разработана вертикальную классификацию повышения эффективности коммерциализации по уровням деятельности экономических организаций. На базе данной классификации определены оптимальные критерии оценки эффективности инструментов коммерциализации, заложенных в механизме коммерциализации высокотехнологичной продукции. Применение многокритериальной модели повышения инструментов эффективности на базе метода экспертных оценок является ключевым антикризисным подходом в условиях неопределенности в условиях, когда классическое прогностическое моделирование экономических процессов, основанный только на количественных оценках является недостаточным условием для точного оценки влияния сузубо критериев, основанных на количественных оценках, ведь коммерциализация высокотехнологичного продукта, в современных условиях системы международного предпринимательства также учитывает косвенные аспекты деятельности организации, такие как экологический, социальный, маркетинговый и тому подобное.

* * *

The paper deals with a multi-criteria model for improving the efficiency of tools for commercialization of high-tech products, based on the application of the expert assessments method. The defined vertical classification of multistage commercialization efficiency calculation of the economic organizations activity is developed on basis of classification of the efficiency estimation optimum criteria of the commercialization tools derived from the high-tech commercialization production mechanism. These evaluation criteria are found functional and are an actual assessment of the economic activity effects, immanent to the nature of the economic organization, namely commercialization, for national economy as a whole and on the economic condition of the studied economic organization in particular. Special attention is paid to the econometric interpretation of the evaluation of effects and criteria for further efficiency improvement, such as determining the optimal system of equations which are substantial to the elaborated model. Despite numerous domestic developments, determining the most optimal criteria for assessing the effectiveness of commercialization of high-tech products remains a promising task. It should be noted that the development of an effective model for improving the effectiveness of tools is derived from certain criteria for evaluating the effectiveness and tools of the commercialization mechanism. Both of these components need further refinement and improvement. The application of a multi-criteria model for efficiency tools improvement is based on the expert assessments method, which is key anti-crisis approach in conditions of uncertainty, when classical prediction modeling of economic processes based only on quantitative assessments is insufficient to accurately assess the impact of purely quantitative assessments. All-in-all, the commercialization of a high-tech product in modern times of the system of international entrepreneurship also counts indirect aspects of the economic activities of organizations, such as environmental, social and marketing activities, etc.

Ключові слова: комерціалізація, високотехнологічна продукція, економічні критерії ефективності, НДДКР, економічні показники, проектний менеджмент, інновації, високі технології

Ключевые слова: коммерциализация, высокотехнологичная продукция, экономические критерии эффективности, НИОКР, экономические показатели, проектный менеджмент, инновации, высокие технологии

Keywords: commercialization, high-tech products, economic efficiency criteria, R&D, economic indicators, project management, innovations, high technologies

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Пріоритетним етапом інноваційного процесу підприємств є комерціалізація інноваційного продукту, а

особливо високотехнологічного продукту, що зазначений в орієнтирах Стратегії інноваційного розвитку України. Базовими чинниками комерціалізації високотехнологічного продукту є напрями, форми та за-

соби науково-технічного співробітництва та комерціалізації його економічних результатів в аспекті міжнародного підприємництва на внутрішньому та міжнародному ринках. Отже, актуальність обраної тематики дослідження полягає в аргументації необхідності втілення та широкого впровадження високих технологій в Україні з метою забезпечення масштабних перспектив розвитку високотехнологічних виробництв та налагодження шляхів ефективної взаємодії в цьому секторі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Розробленням моделей підвищення ефективності НДДКР та визначенням основних критеріїв оцінювання її ефективності та ефективності комерціалізації високотехнологічної продукції та технологій займалися Н.В. Бичкова, А.В. Карпенко, Н.М. Корсікова, О.П. Косенко, О.С. Літвінов, М.І. Маниліч, Т.В. Полозова та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми

Попри поточні вітчизняні напрацювання, визначення найбільш оптимальних критеріїв оцінки ефективності комерціалізації високотехнологічної продукції залишається наразі перспективним завданням. Окремо слід зазначити, що розроблення дієвої моделі підвищення ефективності інструментів є похідною від визначених

критеріїв оцінювання ефективності та інструментів механізму комерціалізації. Обидві зазначені складові потребують подальшого уточнення та вдосконалення.

МЕТА дослідження – визначення оптимальних критеріїв оцінювання ефективності інструментів комерціалізації, закладених у механізмі комерціалізації високотехнологічної продукції та створення відповідної багатокритеріальної моделі підвищення ефективності механізму комерціалізації із застосуванням методу експертних оцінок.

РЕЗУЛЬТАТИ

Специфіка ринку високотехнологічної продукції, його динаміка та якісний характер вплив на розвиток економічної системи вимагають особливих підходів до оцінювання ефективності комерціалізації високотехнологічного продукту у когнітивах існуючої системи міжнародного підприємництва з урахуванням ризиків та можливостей.

Розроблення моделі підвищення ефективності інструментів комерціалізації можлива лише за умови викладу історично утворених та логічно обумовлених вертикальних (за обсягом охоплення) та горизонтальних (у функціональному контексті) класифікацій та відповідних їм наявних показників ефективності (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні ефективності комерціалізації високотехнологічної продукції [побудовано на основі [1, 2, 3]]

Рівень	Об'єкти формування	Показники ефективності
1	2	3
Мікрорівень	Наукові та науково-дослідницькі установи Торговельні, консалтингові та інші посередницькі підприємства Венчурні підприємства та інші форми інвестиційної діяльності	– кількість виданих патентів та авторських свідоцтв; – чисельність і рівень підготовки кадрів; – витрати на науку; витрати на НДДКР; – кількість наукових публікацій у наукометричних базах даних; – індекс цитування; – новизна результату фундаментального дослідження; – науково-технічний рівень прикладного дослідження; – коефіцієнт інтенсивності продажів продукції (DIO); – показник вільного потоку грошових коштів (FCF); – показник дивідендних виплат (PR); – коефіцієнт матеріальних активів (TCE); – коефіцієнт здійснених виплат (DSO); – показник рентабельності інвестованого капіталу (ROIC); – чистий поточний ефект (ЧПЕ); – чистий приведений дохід (NPV); – внутрішня норма прибутковості (IRR); – додана вартість (EVA); – строк окупності (PP); – збалансована система показників Нортон-Каплана (Balanced TCO).
Мезорівень	ТНК та національні компанії	– рівень міжнародної конкурентоспроможності; – кількість виданих патентів та авторських свідоцтв; – чисельність і рівень підготовки кадрів; – витрати на НДДКР; – науково-технічний рівень прикладного дослідження/розробки;
	Науково-технічні комплекси	– теоретична обґрунтованість рішення; – ступінь експериментальної перевірки результатів дослідження; – ступінь готовності результатів до впровадження; – рівень дифузії інновацій; – соціально-економічна значущість.
	Регіони	– обсяг інвестицій в НДДКР; – обсяг фінансування у підготовку фахівців НДДКР; – частка регіону у ВВП – питома ємність виробництва високотехнологічної продукції у структурі РВП.

Продовження табл. 1

1	2	3
Макрорівень	Національна економіка	– продуктивність факторів виробництва; – зміна структури економіки за рахунок збільшення виробництва наукоємної продукції з високою доданою вартістю; – сальдо технологічного балансу; – рейтинг міжнародної конкурентоспроможності; – рівень технологічної безпеки; – рівень та якість життя населення; – підвищення якісних параметрів товарів та рівень якості та конкурентоспроможності продукції (послуг); – рівень навантаження на екологічну систему; – рівень патентної активності.
	Національна інноваційна система	– коефіцієнт фінансування НДДКР недержавним сектором (КПФ); – коефіцієнт результативності інноваційних витрат (K_{IV}); – коефіцієнт державної підтримки інноваційної діяльності ($K_{ДП}$); – коефіцієнт результативності державної підтримки інноваційної діяльності ($K_{ДП}$); – коефіцієнт винахідницької активності (КВА); – коефіцієнт забезпеченості власними винаходами (КС); – коефіцієнт залежності національного господарства від іноземних винаходів (КЗ); – коефіцієнт патентної продуктивності за зайнятістю у сфері НДДКР ($K_{ПП_3}$); – коефіцієнт патентної продуктивності в національному господарстві за витратами на НДДКР ($K_{ПП_B}$); – коефіцієнт приросту патентів на об'єкти промислової власності ($K_{ПП_{ОПВ}}$); – коефіцієнт патентоемності національного господарства ($P_{ВПП}$); – коефіцієнт інноваційної активності промислових підприємств (КІА).
Мегарівень	Міждержавні утворення та інтеграційні угруповання Міжнародні організації	– рівень міжнародного трансферу технологій; – кількість придбаних франшиз резидентами інших країн; – кількість придбаних (реалізованих) ліцензій на міжнародному ринку високих технологій; – рівень патентної захищеності.
Мегарівень	Світовий ринок науково-технічних продуктів	– структура світового ринку наукоємної продукції; – рівень науково-технічного прогресу; – рівень зниження навантаження на екологічну систему; – кількість та практична значущість патентів;

Дана вертикальна класифікація відображає економічні суб'єкти ринку високотехнологічної продукції, що функціонують на різних рівнях економічної системи за ступенем охоплення, та економічні показники, що слугують індикаторами ефективності для суб'єктів певного рівня.

Горизонтальна класифікація інструментів ефективності має функціональний характер і характеризується функціональними вимірами (далі – критеріями) як ефективності діяльності суб'єктів ринку високотехнологічної продукції, так і їх впливом на неринкове середовище. Пропонується виділити 9 ключових критеріїв та описати відповідні їм якісні характеристики (табл. 2).

Запропонований багатокритеріальний підхід є безпосереднім відображенням системності оцінки комерціалізації високотехнологічного продукту, яка базуватиметься як на кількісному, так і на якісному методах оцінювання ефектів. Кількісний метод базується на концепції розрахунку ефектів «до реалізації» та «після реалізації» інноваційного проекту, якісне оцінювання базується на основі використання методу експертних оцінок. Доцільність використання нами евристичних (експертних) методів зумовлена такими

особливостями предмету дослідження, як:

- об'єкт дослідження не повністю піддається предметному опису або математичній формалізації (результати комерціалізації високотехнологічного продукту часто мають не лише економічний та фінансовий ефект, але й впливають на рівень та добробут життя населення, навколишнє середовище тощо);

- об'єкт та предмет дослідження характеризуються високим рівнем невизначеності навколишнього середовища. Така ситуація на сьогодні ускладнюється пандемією і кризою у світовій економіці, що робить екстраполяцію існуючих тенденцій не зовсім вірогідною, а відтак, ускладнює процес планування виготовлення та комерціалізації інноваційного продукту;

- реалізація будь-якого інноваційного проекту зумовлюється відсутністю реальної об'єктивної статистично інформації про об'єкт дослідження, що зумовлює постійне припущення стосовно отримання ефектів від комерціалізації інноваційного продукту;

- реалізація проекту комерціалізації високотехнологічного продукту завжди перебуває у площині із високою ймовірністю впливу форс-мажорних обставин, які визначають період та наслідки здійснення цього процесу для підприємства [6].

Таблиця 2

Виміри (критерії) ефективності комерціалізації високотехнологічного продукту [побудовано на основі [4, 5]]

Вимір (критерій)	Особливості критеріїв
1. Економічний	Враховують (переважно у вартісному вираженні) усі види результатів і витрат, обумовлених співробітництвом у сфері високих технологій;
2. Науково-технічний	Відображають стан та динаміку науково-технічного потенціалу підприємства, галузі, країни, глобального економічного ринку;
3. Фінансовий	Відображають величину грошових потоків при комерціалізації високотехнологічного продукту, фінансову стійкість, надійність, ліквідність та беззбитковість реалізації інноваційних проєктів;
4. Маркетинговий	Базуються на моніторингу динаміки сегменту ринку високих технологій, зумовлюють можливість реалізації комерційно успішного співробітництва як у національному та й міжнародному аспектах;
5. Ресурсний	Відображають вплив новоствореного та/або удосконаленого високотехнологічного продукту на ефективність та масштаби виробництва і споживання того чи іншого виду ресурсу підприємств;
6. Соціальний	Враховують соціальні наслідки реалізації комерціалізації проєктів у сфері високих технологій;
7. Екологічний	Відображають наслідки прямого чи опосередкованого впливу комерціалізації високотехнологічного продукту на стан навколишнього середовища, та його зворотній вплив на процес виготовлення інноваційного продукту;
8. Інтеграційний	Відображають рівень інтегрованості суб'єктів вітчизняної ринкової взаємодії при створенні високотехнологічного продукту у світове господарство;
9. Іміжевий	Характеризують ступінь досягнення вітчизняним підприємством чи національною інноваційною системою статусу лідера в галузі високих технологій.

Особливо дієвим метод експертної оцінки ефективності комерціалізації високотехнологічного продукту може бути у поєднанні з методом парних порівнянь. На наш погляд, використання таких моделей у тандемі можливе в аналізі динаміки та зміни пріоритетів у напрямі високотехнологічного співробітництва на міжнародних ринках.

Отже, практичне застосування багатокритеріального підходу до визначення ефективності комерціалізації високотехнологічного продукту підприємствами у сучасних ринкових умовах може ґрунтуватися на використанні методу парних порівнянь із залученням механізму експертних оцінок. Сукупність зазначених методик передбачає використання оцінок критеріїв. $X_1, X_2, \dots, X_n$ експертною групою. Кількість експертів у групі може бути довільною (N), а до їх складу зараховуються визнанні фахівці в конкретній галузі.

Цей інструмент аналізу дозволяє зробити найбільш вдалий вибір рішення в умовах невизначеності (відсутність точних і об'єктивних даних), а також у співставленні критеріїв різної природи. Наприклад, необхідно в даний момент прийняти рішення, в який напрямок сфери високих технологій слід більше інвестувати на міжнародному ринку: у прикладний розвиток тонкої хімії, у нанотехнології, інформаційно-комунікаційні чи біотехнології тощо [7-9].

Оцінка ефективності проєктів комерціалізації:

$$S_j = \sum_{i=1}^N w_i \times v_{ij}, \quad (1)$$

де S_j – показник якості j -го проєкту; w_i – вага i -го критерію; v_{ji} – важливість j -го проєкту за i -м критерієм [11].

Проведемо відповідні розрахунки.

Надалі метод експертної оцінки можна використовувати для оцінювання динаміки обраного шляхом парних порівнянь проєкту.

Крім того, якщо, наприклад, ринковий суб'єкт впродовж певного часу реалізує два або декілька проєктів та постає перед проблемою відмовитись від реалізації менш ефективного проєкту, то зазначений вище підхід дозволяє вирішувати й подібні завдання.

Подальший розвиток багатокритеріального під-

спираючись на багатокритеріальний метод аналізу, ринковий суб'єкт (підприємство, установа, організація) може визначити, який із двох проєктів зрештою може мати найбільшу ефективність. Реалізація багатокритеріального підходу здійснюється у низку етапів:

1 Етап. За допомогою методу попарних порівнянь здійснюємо визначення ваги окремих критеріїв та їх вплив на багатокритеріальну оцінку. Пропонуємо використати п'ятирівневу систему бальної оцінки.

- 1 – Майже не важливий;
- 2 – Менш важливий;
- 3 – Однаково важливий;
- 4 – Більш важливий;
- 5 – Набагато важливіший.

Кожен критерій має порядкову або номінальну шкалу оцінок із розгорнутими лінгвістичними (вербальними) формулюваннями градацій якості. На відміну від п'ятирівневої градації у визначенні ваги кожного окремого критерію, номінальна шкала оцінок із вербальними формулюваннями найчастіше використовується за трьохрівневою структурою [10].

Для визначення ефективності кожного із зазначених проєктів комерціалізації високотехнологічного продукту використовуємо формулу:

ходу до визначення ефективності комерціалізації високотехнологічного продукту може відбуватися у напрямку конкретизації вищезазначених критеріїв шляхом застосування системи відповідних субкритеріїв, які б давали можливість визначати ефективність окремих форм та методів комерціалізації продукту.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи розгляд методологічних підходів до оцінки ефективності комерціалізації високих тех-

нологій слід ще раз наголосити на необхідності багатокритеріального підходу до такої оцінки. Системно-матричний характер сучасного механізму інтенсифікації комерціалізації високих технологій по своїй суті не припускає використання монокритеріальної моделі стосовно визначення його ефективності, саме на багатокритеріальному підході до оцінювання ефективності має ґрунтуватися вибір основних напрямів між народно-співробітництва у сфері високих технологій. Запропонована багатокритеріальна модель оцінювання ефективності комерціалізації високих технологій та визначені критерії оцінювання ефективності: економічний, технологічний, фінансовий, маркетинговий, ресурсний, соціальний, екологічний, іміджевий, інтеграційний, сприятимуть розробці комплексних програм міжнародного науково-технічного співробітництва та нададуть змогу спростити процес прийняття рішень відносно глибини та спрямованості науково-технічної співпраці на первинній стадії процесу співробітництва.

Список використаних джерел

1. Бичкова Н.В., Коновалова А.А. Детермінанти ефективності фінансової діяльності ТНК в умовах глобальних економічних трансформацій. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. Одеса, 2013. Т. 18. Вип. 4(1). С. 21–25.
2. Маниліч М.І., Лихолет С.І. Система показників комплексної оцінки ефективності регулювання трансферу технологій. *Збірник наукових праць Буковинського університету. Економічні науки*. Чернівці, 2013. Вип. 9. С. 5–25.
3. Карпенко А.В., Будицька Ю.О. Теоретико-методичні основи оцінювання результативності наукової діяльності в Україні. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2017. Вип. 31. С. 51–57.
4. Літвінов О.С., Капалан С.М. Визначення сутності та складових організаційно-економічного механізму управління підприємством в умовах інноваційного розвитку. *Управління розвитком*. 2016. Вип. 3. С. 59–65.
5. Полозова Т.В. Організаційно-економічний механізм управління інноваційно-інвестиційною спроможністю підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 23. Ч. 1. С. 126–131.
6. Глущенко В.В., Глущенко І.І. Исследование систем управления. Москва: ООО НПЦ «Крылья», 2004. 416 с.
7. Бритько А.С. Многокритериальный подход к оценке эффективности проектов инновационного развития высокотехнологичных предприятий / дис. ... канд. економ. наук: 08.00.05. Санкт-Петербург, 2015. 165 с.
8. Ивасенко А.Г., Никонова Я.И., Сизова А.О. Инновационный менеджмент. М.: КНОРУС, 2009. 416 с.
9. Марамохина Е.В., Юрлов Ф.Ф. Использование принципов теории многокритериального выбора при оценке эффективности экономических систем. *Молодой ученый*. 2014. № 11 (70). С. 216–220.
10. Кузнецов В.В., Лящевский А.П., Крайнюков А.Н. Многокритериальная оценка инновационных проектов. *Вестник Саратовского государственного технического университета*. Саратов, 2007. Т. 1. № 2 (23). С. 182–187.
11. Яшин С.Н., Боронин О.С. Многокритериальная оценка экономической эффективности инновационных проектов. *Экономические науки*. 2010. Т. 72. № 11. С. 253–256.

References

1. Bychkova N.V., Konovalova A.A. Determinants of efficiency of financial activity of TNCs in the conditions of global economic transformations. *Bulletin of Odesa National University. Series: Economics*. Odesa, 2013. Vol. 18, Issue 4 (1). pp. 21–25. (in Ukrainian).
2. Manylich M.I., Lykholiet S.I. System of indicators for a comprehensive assessment of the effectiveness of technology transfer regulation. *Collection of scientific works of Bukovynian University. Economic sciences*. Chernivtsi, 2013. Issue. 9. pp. 5–25. (in Ukrainian).
3. Karpenko A.V., Budytska Y.O. Theoretical and methodological bases for evaluating the effectiveness of scientific activity in Ukraine. *Scientific works of Kirovograd National Technical University. Economic sciences*. 2017. Issue. 31. pp. 51–57. (in Ukrainian).
4. Litvinov O.S., Kaptalan S.M. Defining the essence and components of the organizational and economic mechanism of enterprise management in terms of innovative development. *Development management*. 2016. Vol. 3. pp. 59–65. (in Ukrainian).
5. Polozova T.V. Organizational and economic mechanism for managing the innovation and investment capacity of the enterprise. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Economics and Management*. 2017. Issue 23. Part 1. pp. 126–131. (in Ukrainian).
6. Glushchenko V.V., Glushchenko I.I. Research of control systems. Moscow: ООО NPTs «Wings», 2004. 416 p. (in Russian).
7. Britsko A.S. Multicriteria approach to assessing the effectiveness of innovative development projects of high-tech enterprises / dis. ... PhD in economic sciences: 08.00.05. Saint Petersburg, 2015. 165 p. (in Russian).
8. Ivashenko A.G., Nikonova Ya.I., Sizova A.O. Innovation management. Moscow: KNORUS, 2009. 416 p. (in Russian).
9. Maramokhina E.V., Yurlov F.F. Using the principles of the theory of multicriteria choice in assessing the effectiveness of economic systems. *Young scientist*. 2014. No. 11 (70). pp. 216–220. (in Russian).
10. Kuznetsov V.V., Lyashetskiy A.P., Kraynyukov A.N. Multicriteria assessment of innovative projects. *Bulletin of the Saratov State Technical University*. Saratov, 2007. Vol. 1, № 2 (23). pp. 182–187. (in Russian).
11. Yashin S.N., Boronin O.S. Multi-criteria assessment of the economic efficiency of innovative projects. *Economic sciences*. 2010. Vol. 72. № 11. pp. 253–256. (in Russian).

ГОЛОВАЧ

Володимир Володимирович

УДК 657.6

ГОЛОВАЧ

Тетяна Анатоліївна

РОЛЬ АУДИТОРІВ У ПРОТИДІІ
ШАХРАЙСТВУ Й КОРУПЦІЇROLE OF AUDITORS IN THE FIGHT
AGAINST FRAUD AND CORRUPTIONк.ю.н., аудитор, заслужений
юрист УкраїниDOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.1.4>д.е.н., професор, аудитор,
заступник директора з наукової
роботи Інституту аудиту**HOLOVACH Volodymyr Volodymyrovych** – PhD in Law, auditor, Honored Lawyer of Ukraine**HOLOVACH Tetiana Anatoliivna** – Doctor of Economics, Professor, auditor, deputy director for scientific work of the Institute of Audit

На основі аналізу вітчизняної практики, вимог законодавства, міжнародних стандартів аудиту й актів міжнародних організацій, у статті розглядається проблема визначення ролі аудиторів у протидії шахрайству й корупції. Відображено, що поширення тіньової економіки й корупції значною мірою сприяє зростанню масштабів шахрайства, що негативно впливає на аудиторську діяльність та не дозволяє належним способом дотримуватися принципів незалежності і професійного скептицизму. Законодавство та інші нормативні акти, які регламентують проведення аудиту, потребують вдосконалення стосовно належного визначення повноважень аудиторів у протидії шахрайству й корупції. Існує необхідність запровадження заходів правового захисту аудиторів у випадках із виявлення ними фактів шахрайства й корупції.

* * *

В статье рассматривается проблема определения роли аудиторов в противодействии мошенничеству и коррупции на основе анализа отечественной практики, требований законодательства, международных стандартов аудита и актов международных организаций. Показано, что распространение теневой экономики и коррупции в значительной степени способствует росту масштабов мошенничества, негативно влияет на аудиторскую деятельность и не позволяет должным образом соблюдать принципы независимости и профессионального скептицизма. Законодательство и другие нормативные акты, регламентирующие проведение аудита, нуждаются в совершенствовании относительно надлежащего определения полномочий аудиторов в противодействии мошенничеству и коррупции. Существует необходимость принятия мер правовой защиты аудиторов в случаях по выявлению ими фактов мошенничества и коррупции.

* * *

Based on the analysis of domestic practice, legal requirements, international standards of audit and acts of international organizations, the paper considers the problem of determining the role of auditors in the fight against the fraud and corruption. It is shown that the spread of the shadow economy and corruption significantly contributes to the growth of fraud, which negatively affects the audit activity and doesn't allow properly to adhere to the principles of independence and professional skepticism. Legislation and other regulations, that regulate the audit, need to be improved in order to properly defining the powers of auditors to fight against fraud and corruption. There is a need to introduce legal measures for auditors in cases where they detect fraud and corruption.

The paper substantiates that the role of auditors in fight against the fraud and corruption can't be limited to the issue of their responsibility for detecting and evaluating such offenses. This problem has a much broader aspect and should include determining the social role of audit according to the society requirements and the professional capabilities of audit, taking into account the realities of today. This approach requires a thorough scientific analysis of the practical activities of auditors, the requirements of international instruments, current legislation, international auditing standards, as well as foreign experience.

The analysis of scientific works shows that Ukrainian scientists insufficiently pay attention to the problems of auditors' responsibility, especially which concern the issues of auditors' responsibility for detecting fraud and corruption. Basically, such issues are covered in general terms in textbooks and manuals and exclusively in terms of fraud, by commenting on International Standards of Audit without analyzing the practice. The existing jurisprudence of lawsuits, which are related to bringing auditors to justice for improper audits of financial statements, shows the lack of sustainable and scientifically sound approaches in the activity of regulatory authorities. Acts of international organizations and their implementation in practice, taking into account foreign experience, require proper implementation of this issue in the legislation of Ukraine.

Ключові слова: тіньова економіка, шахрайство, корупція, відповідальність аудиторів, соціальна роль аудиту**Ключевые слова:** теневая экономика, мошенничество, коррупция, ответственность аудиторов, социальная роль аудита**Keywords:** shadow economy, fraud, corruption, auditors' responsibility, social role of audit

ВСТУП

В історичні періоди розвитку аудиту основну мету перевірки фінансової звітності визначали по-різному. На початку XX ст. головною метою аудиту вважали виявлення шахрайства. До 60-х рр. XX ст. зазначена мета набула другорядного значення і провідними стали питання оцінки фінансового стану господарюючих суб'єктів.

Подальший розвиток економіки й поява масштаб-

них фальсифікацій фінансової звітності обумовили зміну соціальної мети аудиту. Деякою мірою розпочалося визнання необхідності виявлення шахрайства поруч з іншими завданнями.

Починаючи з 80-х рр. XX ст., проблеми шахрайства й корупції у провідних країнах світу набули актуального значення, що суттєво вплинуло на визначення основної мети аудиту фінансової звітності. Відповідного поширення набули оцінки, що сучасний аудит не повністю виправдовує очікування суспільства. Про-

відні фахівці визнали наявність розбіжностей у поглядах на мету й результати аудиторських перевірок між акціонерами й самими аудиторами. З одного боку, інвестори й акціонери хочуть отримувати від аудиторів максимальну впевненість у достовірності фінансової звітності. Вони розглядають аудиторів в якості гарантів і страхових агентів, які за настання негативних наслідків у вигляді виявленого шахрайства мають компенсувати понесені збитки.

Зі свого боку аудитори заперечують стосовно таких вимог інвесторів та акціонерів і наполягають на здійсненні функцій експерта. Результати виконання таких функцій мають знаходити відображення у професійному судженні стосовно можливих викривлень фінансової звітності, обумовлених шахрайством або помилкою.

Як свідчить світова практика, аудиторам тією чи іншою мірою доводиться відходити від такої концепції й розглядати виявлення шахрайства як соціальної функції аудиту та оцінювання ефективності зазначеного напрямку діяльності. Про такі тенденції розвитку аудиту переконливо свідчить зміст міжнародних стандартів аудиту та зміни в них за останні роки. Показовим у цьому відношенні є прийняття у США спеціального закону Сорбейнса-Окслі, а також Директив 2006/43/ЄС і 2013/34/ЄС Європейського парламенту та Ради.

Загалом протиріччя між суспільними очікуваннями й можливостями аудиту тією чи іншою мірою стимулює його вдосконалення. Тим самим виконує роль джерела розвитку аудиту. У результаті ефективність аудиту стосовно протидії шахрайству й корупції переважно залежить від вимог суспільства у конкретній державі. Зазначене повною мірою стосується й України, де оцінка проблем шахрайства й корупції на рівні державних інституцій потребує кардинальних змін.

Прийнятий у грудні 2017 р. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», який набув чинності з 01 січня 2018 р. запровадив низку нових положень стосовно відповідальності аудиторів за виявлення шахрайства [1]. Вони потребують комплексного наукового аналізу з урахуванням реалій сьогодення та можливостей запровадження закордонної практики.

МЕТА статті – аналіз національної та закордонної практики аудиторської діяльності для визначення ролі аудиторів у протидії шахрайству й корупції та внесення пропозицій для вдосконалення нормативно-правових актів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові тематичні праці, матеріали періодичних Інтернет-видань, Internet-ресурси, міжнародні та національні нормативно-правові акти.

РЕЗУЛЬТАТИ

На відміну від проблем шахрайства, питання відносно ролі аудиторів у протидії корупції залишається найбільш дискусійним. У нормативно-правових актах конкретної відповіді на поставлене питання знайти неможливо. Наукові публікації з цієї проблематики стосовно України відсутні. Практикуючі українські

аудитори розглядають виконання завдань у протидії корупції як зайвий клопіт, що не повністю вписується в їх уявлення про соціальну функцію й цілі аудиту. Водночас деякі вітчизняні вчені подібно науковцям пострадянських країн пропонують запроваджувати антикорупційний аудит. Чим відрізняється антикорупційний аудит від антикорупційного менеджменту і відповідної перевірки ефективності здійснення антикорупційних заходів питання залишається відкритим і потребує окремого дослідження. Вбачається, що у таких пропозиціях домінує спроба максимально широко використати термін «аудит», замість термінів «перевірка», «вивчення», «дослідження» тощо. Характерно, що за останні роки термін «аудит» став надто популярним у різних сферах діяльності й вживається за будь-якої нагоди, без з'ясування особливостей його використання в українській та англійській мовах.

Якщо розглядати аудит виключно як незалежну форму фінансового контролю, то його роль у протидії корупції має важливе значення. У цьому відношенні необхідно звернути увагу на низку міжнародних нормативно-правових актів.

Про роль аудиту в протидії корупції йде мова у Конвенції ООН проти корупції, яка ратифікована Верховною радою України Законом № 251–16 від 18.10.2006 р. Конвенція набрала чинності 01.01.2010 р. У ст. 12 названої Конвенції передбачено, що кожна Держава-учасниця для запобігання корупції у приватному секторі вживає заходів із питань, що регулюють бухгалтерський облік, надання звітності, стандартів бухгалтерського обліку й аудиту, для заборони таких дій, що здійснюються для вчинення будь-якого злочину:

- а) створення неофіційної звітності;
- б) проведення неопублікованих або не правильно зареєстрованих операцій;
- в) ведення обліку неіснуючих витрат;
- г) відображення зобов'язань, об'єкт яких неправильно ідентифікований;
- д) використання підроблених документів;
- е) навмисне знищення бухгалтерської документації раніше строків передбачених законодавством [2].

У ст. 10 Цивільної Конвенції про боротьбу з корупцією, яка прийнята Радою Європи й ратифікована Верховною радою України 16.03.2005 р., передбачено, що з метою запобігання корупційних діянь, кожна Сторона передбачає у своєму законодавстві необхідність підтвердження аудитором, річної звітності на предмет дійсної та вірогідної інформації про фінансовий стан суб'єкта економічної діяльності. Отже, на рівні Ради Європи вбачається важлива роль перевірки фінансової звітності з метою протидії корупції.

Стратегічний план Міжнародної федерації бухгалтерів 2020 р. включає основне положення про те, що боротьба із шахрайством і корупцією, відмивання коштів, ухиленням від оподаткування та іншими правопорушеннями, а також підвищення ефективності управління будуть визначені як засоби, якими професія спроможна працювати на суспільні інтереси. Такий підхід обґрунтовано тим, що багато аспектів прозорості чесності і процвітання, державного і приватного секторів залежить від внеску професії [3].

У 1999 р. Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ)

оприлюднила спеціальну доповідь «Бухгалтерська професія й боротьба з корупцією». У цій доповіді зазначено, що провідна роль у боротьбі з корупцією належить керівництву клієнта. Водночас фахівці з бухгалтерського обліку й аудиту покликані підтримувати належне корпоративне управління і прозорість звітності компаній.

Зростання вимог суспільства стосовно підвищення ролі аудиторів у протидії шахрайству й корупції зумовлено тим, що такі правопорушення частіше всього виступають проявом тіньової економіки і відмивання коштів отриманих злочинним шляхом. Такого роду неправомірні дії тісно пов'язані між собою і взаємобумовлюють один одного, а тим самим позначаються на всіх суспільних інститутах і системі державного управління. У цьому відношенні найбільшу загрозу становить використання державної влади й управління організованою злочинністю, яка формує власну політику й тіньову економіку.

На сучасному етапі у провідних країнах світу і в Україні, боротьба з корупцією, причинами та умовами, що її породжують визнано загальнодержавним завданням. На необхідності більш активної протидії корупції в Україні постійно наголошують наші міжнародні партнери.

Очевидним є той факт, що в Україні провідні фінансові групи, представлені конкретними олігархами, безпосередньо впливають на політику, засоби масової інформації й законотворчу діяльність. Значного поширення набула корупція в судах. Навіть Конституційний суд України шляхом прийняття відповідних рішень вчинив спробу зруйнувати основи антикорупційної діяльності стосовно декларування майнового стану.

Саме тому перед усіма гілками влади, громадянським суспільством, суб'єктами державного і приватного сектору економіки стоїть завдання реально впроваджувати дієві механізми оцінки й мінімізації корупційних діянь та пов'язаних із ними правопорушеннями у вигляді різного роду шахрайства.

За останні роки в нашій державі за підтримки міжнародних організацій розпочато створення системи заходів для попередження й боротьби з корупцією, спрямованих на виявлення, оцінювання й мінімізацію корупційних ризиків. Водночас реальний стан протидії корупції в Україні має суттєві недоліки. За даними «Трансперенсі Інтернешнл» Україна має досить високий індекс із прийняття корупції. У 2019 р. серед 180 країн Україна посіла 126 місце поряд із Киргизстаном і Азербайджаном. Зі свого боку Росія зайняла 137 місце.

Слід враховувати той факт, що основним джерелом отримання неправомірних доходів корупціонерами є шахрайство й тіньова економіка. Як свідчать дослідження українських і закордонних фахівців, обсяги тіньової економіки за останні роки досягли 50 % від офіційного ВВП. Дещо оптимістичні дані стосовно тіньової економіки надає Міністерство економічного розвитку й торгівлі. За їх повідомленням рівень тіньової економіки в першій половині 2020 р. склав 31 % від обсягу офіційного ВВП. Натомість значна частина дослідників наполягають на тому, що рівень тіньової економіки в Україні становить понад

50 % від офіційного ВВП. Водночас звертають увагу, що офіційна статистика явно занижена.

Тіньова економіка породжує корупцію, яка також створює сприятливі умови для існування тіньової економіки. Значні обсяги тіньової економіки та її зростання можливі тільки за наявності корумпованої влади й управління. З одного боку, тіньова економіка формує корупційні відносини у всіх сферах суспільного життя, а з іншого – сама корупція змушує економіку залишатись у тіні і вести нелегальний бізнес у значно більших розмірах. У результаті взаємодії тіньової економіки й корупції формуються спільні фінансові потоки і взаємне незаконне збагачення їх учасниками. Як наслідок, має місце формування кримінальної економіки, суттєве скорочення легальних інвестицій і втрата можливості інтеграції держави у світову економічну систему.

Як приклад, можна навести прояви тіньової економіки в аграрному секторі. У грудні 2020 р. на засіданні Тимчасової слідчої комісії зі сплати податків Верховної Ради України заслухали повідомлення Центру аграрної логістики та інфраструктури. З наданої ними інформації вбачається, що ряд транснаціональних корпорацій у сфері аграрного бізнесу використовують тіньові схеми для відмивання коштів шляхом легального експорту через офшори. Відбувається неповернення валютної виручки й ухилення від сплати податків. Виявляється, що такі дії досить складно кваліфікувати за міжнародними нормативними актами як злочин. Водночас вони підпадають під міжнародну кваліфікацію Схем відмивання коштів із використанням легального експорту. Внаслідок таких операцій Державний бюджет України з червня 2019 р. до вересня 2020 р. втратив 2 млрд дол., а за 4 роки – 6 млрд дол. [4].

Можливо навести інші не менш вражаючі факти прояву тіньової економіки, шахрайства й корупції. Результати їх значного поширення вимагають проведення об'єктивного оцінювання ролі різних соціальних і державних інститутів, зокрема аудиту, для протидії зазначеним негативним явищам. Насамперед постає питання, які обов'язки покладають на аудиторів закони й нормативні акти, відносно виявлення й попередження шахрайства й корупції. Наскільки такі вимоги є адекватними реальному стану справ і професійним можливостям аудиторів.

Що стосується Міжнародних стандартів аудиту (МСА), вони з певною пересторогою підходять до визначення ролі аудиторів у протидії шахрайства. Жодних вказівок і рекомендацій стосовно оцінювання аудитором корупції вони не містять.

У МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до міжнародних стандартів аудиту» визначено, що метою аудиту є підвищення ступеня довіри визначених користувачів до фінансової звітності. Згідно із п. 5 МСА 200 як основу для аудиторської думки МСА вимагають, щоб аудитор отримав обґрунтовану впевненість у тому, що фінансова звітність загалом не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства або помилки. У цьому пункті також зазначено, що обґрунтована впевненість не є абсолютним рівнем впевненості, оскільки існують властиві обмеження аудиту, які призводять

до того, що більшість аудиторських доказів, на основі яких аудитор формує висновки та на яких ґрунтується аудиторська думка, є швидше переконливими ніж остаточними. Водночас п. 15 МСА 200 зобов'язує аудитора дотримуватись принципу професійного скептицизму впродовж усього аудиту, визнаючи можливість існування суттєвого викривлення внаслідок шахрайства, не зважаючи на минулий досвід аудитора відносно сумлінності й чесності управлінського персоналу й тих, кого наділено найвищими повноваженнями [5].

Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства під час аудиту фінансової звітності, визначена МСА 240. У цьому стандарті передбачено, що основна відповідальність відносно запобігання і виявлення шахрайства покладається на управлінський персонал суб'єкта господарювання й тих, кого наділено найвищими повноваженнями. Відповідальність аудитора зводиться до отримання достатньої впевненості в тому, що фінансова звітність загалом не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства чи помилки. Водночас зазначено, що через властиві обмеження аудиту існує неминучий ризик того, що деякі суттєві викривлення фінансової звітності можна не виявити навіть тоді, якщо аудит належно спланований і виконується відповідно до МСА.

Основну причину такого стану справ МСА 240 вбачає в тому, що шахрайство може бути пов'язане зі складними та ретельно організованими схемами, розробленими для його приховування, такими як підробка, навмисний пропуск запису операцій або навмисне неправильне тлумачення для аудиторів. МСА 240 наголошує, що такі спроби приховування виявити ще важче, якщо вони супроводжуються змовою. Змова може змусити аудитора повірити, що аудиторські докази є переконливими, тоді як насправді вони є хибними.

Враховуючи характеристики шахрайства, МСА 240 пропонує керуватися тим, що хоч аудитор може підозрювати або, у рідкісних випадках, ідентифікувати можливість шахрайства, він не робить юридичних визначень чи дійсно відбулося шахрайство. Той факт, що аудитор не повинен надавати правову кваліфікацію ознакам шахрайства у вигляді викривлень фінансової звітності не викликає ніяких заперечень. Він не має повноважень правоохоронного органу, а тим паче суду. Навіть у разі виконання функцій експерта або іншого фахівця у кримінальній чи цивільній справі аудитор згідно з чинним законодавством повинен висловлювати професійне судження виключно стосовно перекручень фінансової звітності, обумовлених шахрайством. У випадку самостійного проведення аудиту юридичні визначення шахрайства у вигляді конкретних видів правопорушень у законодавстві виконують для аудитора роль певних орієнтирів. Зовнішні ознаки таких орієнтирів тією чи іншою мірою знаходять різноманітне відображення у фінансовій звітності, що мають назву чинників ризику шахрайства. Їх приклади у розгорнутому вигляді наведені в додатку до МСА 240. Такі приклади логічно називати способами вчинення шахрайства, які також потребують оцінювання й адаптації відносно їх поширення в Україні.

Подібно іншим міжнародним стандартам аудиту МСА 240 не є нормативно-правовим актом для конк-

ретної країни. Він не може враховувати ту обставину, що значна частина шахрайства в Україні є очевидним фактом і здійснюється під прикриттям корупційних зв'язків без особливого маскування. Наскільки виявлення шахрайства аудиторами України є рідкісним випадком, питання залишається відкритим і потребує спеціального дослідження. Водночас його актуальність не викликає заперечень.

Навіть із наведених положень МСА можливо зробити висновки, що роль аудиторів у протидії шахрайству не мусить бути пасивною, а мати активне спрямування у формі професійного скептицизму й отримання обґрунтованої впевненості відносно наявності або відсутності суттєвих викривлень фінансової звітності. Активність аудитора стосовно виявлення шахрайства може бути обмежена тільки ретельним маскуванням неправомірних дій, що обумовлюють їх латентний характер відображення у фінансовій звітності.

Необхідно відмітити, що концепція відповідальності аудитора за виявлення шахрайства має багато аспектів соціального і правового спрямування. Всебічне з'ясування такої проблеми потребує проведення фундаментальних досліджень. У нашій публікації обмежимося обґрунтуванням актуальності її комплексного подальшого вивчення. З цією метою розглянемо реальні ситуації, що мають місце в аудиторській діяльності.

Впродовж 2014-2020 рр. в Україні ліквідовано 41 банк внаслідок їх неплатоспроможності. У процесі ліквідації продовжують знаходитись 54 банки. Усього за період 2014-2017 рр. з ринку було виведено понад 90 банків. За даними НБУ втрати бюджету від кризи у банківській сфері оцінюються в розмірі 16 % ВВП.

У 2015 р. Національний банк України виключив із Реєстру аудиторських фірм, які мають право проводити аудит банків, 8 аудиторських фірм що перевіряли збанкрутілі банки. Одночасно Нацбанк направив інформацію до Аудиторської палати України з пропозицією вжити відповідних заходів впливу до аудиторів і фірм, яких виключили з реєстру.

Стягнення АПУ застосувало тільки до однієї фірми. Надалі воно було скасовано на підставі рішення суду. Стосовно інших фірм будь-яких рішень АПУ не приймало. Натомість у цей період АПУ досить активно реагувала на звернення Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку. Вживало дисциплінарних стягнень навіть за незначні порушення.

Також стало відомо, що аудит збанкрутілих банків проводили ще 6 провідних аудиторських фірм. Жодного реагування на адресу цих фірм з боку Нацбанку не було. Надані з цього приводу пояснення посадових осіб Нацбанку мали досить загальний характер [6].

У серпні 2016 р. Рішенням Нацбанку виключена з Реєстру аудиторських фірм, які мають право проводити аудит банків, аудиторська фірма «БДО» за неналежне проведення аудиту декількох банків. Рішення Нацбанку було оскаржено у судовому порядку. Водночас суд першої та апеляційної інстанцій позови фірми «БДО» залишив без задоволення. Через деякий час Нацбанк прийняв рішення включити аудиторську фірму «БДО» до Реєстру аудиторських фірм, які мають право проводити аудит банків.

Рішенням Національного банку у 2017 р. виключо-

чена з Реєстру аудиторських фірм, які мають право проводити аудит банків, міжнародна аудиторська фірма PwC за неналежне проведення аудиту Приват-Банку. Суд першої й апеляційної інстанцій у 2019 р. скасував зазначене рішення Нацбанку. Натомість Нацбанк подав касаційну скаргу до Верховного суду України, який у листопаді 2019 р. розпочав провадження.

Наскільки були обґрунтовані звинувачення Нацбанку на адресу PwC невідомо. У Єдиному державному реєстрі судових рішень зазначене рішення відсутнє з посиланням на п. 4 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про доступ до судових рішень», хоча ст. 7 названого Закону визначає, які саме відомості не можуть бути розголошені у текстах судових рішень, а не стосовно причин неоприлюднення всього рішення.

Тому можна тільки здогадуватись, що мало місце у дійсності. Звертає на себе увагу той факт, що Рішення Правління Нацбанку про виключення PwC з Реєстру аудиторських фірм, які мають право проводити аудит банків, було прийнято у липні 2017 р. Позовну заяву PwC на рішення Нацбанку подано і прийнято до розгляду Адміністративним судом м. Києва у січні 2018 р. Рішення суду про скасування рішення Нацбанку винесено у травні 2019 р. У цей період було прийнято Закон України «Про аудит фінансової звітності й аудиторську діяльність». Він набрав чинності з 1 січня 2018 р. і введений у дію з 01 жовтня 2018 р. Цей Закон змінив повноваження Нацбанку й надав йому право впродовж трьох років із дня набрання чинності цим Законом відхиляти обрану банком для проведення зовнішнього аудиту аудиторську фірму та відстороняти аудиторську фірму, яка проводить зовнішній аудит банку.

Чому Нацбанк не звернувся до Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю з приводу виявлених порушень з боку PwC, питання залишається без відповіді. Слід зазначити, що представник Нацбанку входить до складу Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. Згідно з ч. 4 ст. 45 Закону України «Про аудит фінансової звітності й аудиторську діяльність», такі заяви від Нацбанку підлягають негайному розгляду.

У жовтні 2019 р. на підставі Рішення Нацбанку відхилено аудиторську фірму «Респект» від проведення аудиторської перевірки річної фінансової звітності за 2019 р. ПАТ «МІСТО БАНК». Як підставу НБУ зазначив недоліки в аудиторському звіті названої фірми за результатами перевірки банку за 2018 р. Зокрема Нацбанком встановлено погіршення класу боржників та збільшення кредитного ризику станом на 01.01.2019 р. у розмірі 55,3 млн грн. У листопаді 2019 р. аудиторська фірма «Респект» оскаржила наведене рішення Нацбанку у судовому порядку. Розгляд спору було завершено у Верховному Суді України 7 жовтня 2020 р. Перша, апеляційна й касаційна інстанції залишили позов аудиторської фірми без задоволення.

У грудні 2020 р. рішенням Нацбанку ПАТ «МІСТО БАНК» віднесено до категорії неплатоспроможних. Причиною названо зменшення нормативів капіталу понад 50 % від мінімально встановленого рівня у зв'язку із відчуженням об'єкту нерухомості вартістю 271 млн грн, або 17 % усіх активів банку.

Ще у листопаді 2018 р. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) порушила кримінальне провадження за ст. 364 КК України «Зловживання владою або службовим становищем» стосовно посадових осіб Нацбанку. За даними правоохоронних органів названі особи не вживали заходів про віднесення ПАТ «МІСТО БАНК» до категорії неплатоспроможних.

На офіційному сайті ПАТ «МІСТО БАНК» відсутня фінансова звітність із відповідним аудиторським висновком за 2019 р. Тому провести більш детальний аналіз подій що відбулися з проведенням аудиту ПАТ «МІСТО БАНК» неможливо.

Проведена Державною аудиторською службою України перевірка НАК «Нафтогаз» за період з жовтня 2018 р. до грудня 2019 р. виявила порушень на 170 млрд грн та втрати бюджету на 75,7 млрд грн. Серед основних порушень названо:

1. Продаж газу за зниженими цінами комерційним структурам, що призвело недоотримання доходів на 1,77 млрд грн;
2. Не забезпечено виконання програми видобутку газу внаслідок чого недоотримано доходів на 22,76 млрд грн;
3. Приховане кредитування «Укргазвидобування» на 217,5 млн грн;
4. Авансування закордонних компаній для придбання газу на 2,436 млрд грн;
5. Невнесення до статутного фонду будівель вартістю 30 млн грн;
6. Безпідставна виплата премій членам правління на суму 31,7 млн грн;
7. Неусунені порушення на 442 млн грн, виявлені попередніми перевітками.

Особливу увагу необхідно звернути на укладання договору в сумі 61,8 млн грн стосовно закупівлі аудиторських послуг із порушенням закону. Переможцем зазначеного тендеру визначено провідну аудиторську фірму, з якою 04.07.2019 р., було укладено відповідний договір. Представники НАК «Нафтогаз» із посиланням на результати аудиту заявили, що звітність компанії відповідає законодавству України й міжнародним стандартам [7].

Власне наведені факти свідчать, що визначення ролі аудиторів у протидії шахрайству й корупції потребує відповідної уваги не тільки з боку науковців, а також законодавчих і регуляторних органів. Не повинні стояти осторонь від дослідження наведеної проблеми і професійні організації аудиторів. Важливо, щоб проводився аналіз конкретних проблемних ситуацій і фактів, а не формальних вивчення та коментування МСА та чинного законодавства.

Слід враховувати, що аудитори під час проведення перевірок і наданні супутніх консультаційних послуг виконують повноваження суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Згідно зі ст. 7 нової редакції Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний у своїй діяльності застосовувати ризик-орієнтований підхід [8]. Під час вста-

новлення ділових відносин із клієнтом на аудитора покладається обов'язок встановити високий ризик у разі наявності обґрунтованих підозр за результатами вивчення підозрілої діяльності клієнта, що така діяльність може бути фіктивна. Закон вимагає від аудитора до неприбуткових організацій, зокрема благодійних, вживати заходів для мінімізації ризику, які можуть бути використані з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 8 названого Закону аудитор повинен забезпечувати моніторинг фінансових операцій клієнта на предмет відповідності таких операцій наявній інформації про клієнта, його діяльності та ризики, включаючи, у разі необхідності інформації про джерело коштів, пов'язаних із фінансовими операціями.

Норми наведеного Закону потребують узгодження зі МСА та Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». Насамперед це стосується дотримання аудиторами конфіденційності й незалежності.

Відповідна увага відносно підвищення ролі аудиторів у протидії шахрайству й пов'язаних із ним правопорушень приділена в новій редакції Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». У ст. 9 цього Закону передбачено, що аудитори у наданні аудиторських послуг зобов'язані дотримуватись принципу професійного скептицизму, що передбачає допущення можливості суттєвого викривлення, яке вказує на порушення, зокрема шахрайство. Необхідно підкреслити, що наведена вище вимога Закону поширюється на всі без винятку аудиторські послуги. У ст. 1 п. 7 цього Закону зазначено, що аудиторські послуги включають аудит, огляд фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, виконання завдань з іншого надання впевненості та інші професійні послуги, що надаються відповідно до МСА. Натомість інші статті Закону не повністю узгоджуються з наведеними вище вимогами стосовно ролі аудиторів у протидії шахрайству. Насамперед це стосується ст. 14 Закону, в якій викладені вимоги до аудиторського звіту. У п. 3 ч. 3 зазначено, що в аудиторському звіті за результатами обов'язкового аудиту має наводитись чітко висловлена думка щодо достовірності й повноти фінансової звітності у всіх суттєвих аспектах, зокрема чи відповідає така звітність вимогам законодавства. З приводу оцінки фінансової звітності на предмет можливого шахрайства нічого не зазначено.

Водночас ч. 4 ст. 14 названого Закону містить додаткові вимоги до аудиторського звіту за результатами обов'язкового аудиту підприємств, що становлять суспільний інтерес. У п. 3 наведеної норми Закону зазначено про додаткову вимогу до аудиторського звіту за результати обов'язкового аудиту підприємств що становлять суспільний інтерес, як опис та оцінка ризиків стосовно суттєвого викривлення інформації у фінансовій звітності що перевіряється, зокрема внаслідок шахрайства.

Якщо буквально тлумачити вищенаведені норми Закону, виходить, що питання оцінювання шахрайства в обов'язковому порядку повинні знайти відображення в аудиторському звіті за результатами обов'язкового

аудиту тільки суб'єктів суспільного інтересу. З приводу обов'язкового аудиту інших суб'єктів безпосередня вказівка з цього питання у Законі відсутня. Тим більше, що у ст. 31 цього Закону вказано, що саме у разі виконання завдання з обов'язкового аудиту фінансової звітності підприємства, що становлять суспільний інтерес, за наявності в аудитора достатніх підстав підозрювати, що могли мати місце або мали місце порушення, зокрема шахрайство, він повинен проінформувати про них орган управління підприємства та спонукати розслідувати таке питання. Таких обов'язків відносно інших випадків проведення аудиту чи надання аудиторських послуг Закон не містить. Натомість Закон вимагає від аудиторів у разі надання будь-яких аудиторських послуг дотримуватись професійного скептицизму. Сам порядок реалізації цього принципу Закон не визначає і зводить тільки до аудиту суб'єктів суспільного інтересу у досить обмеженому вигляді.

Занадто обережно у цьому відношенні є рекомендація ч. 2 ст. 31 Закону повідомляти орган нагляду суб'єкта суспільного інтересу стосовно відмови розслідувати факти шахрайства. Як діяти аудитору за наявності відмови реагувати на виявлені шахрайства з боку органу нагляду у Законі не зазначено.

Водночас п. 43 МСА 240 містить положення стосовно повідомлення аудитором інформації про шахрайство регуляторним і правоохоронним органам у всіх випадках проведення аудиту, а не тільки суб'єктів суспільного інтересу. Також у п. 28 МСА 250 «Розгляд законодавчих та нормативних актах під час аудиту фінансової звітності» на аудитора покладено обов'язок повідомляти регуляторним та правоохоронним органам про порушення законодавчих і нормативних актів.

Отже, Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» не узгоджується з наведеними вимогами МСА. У зв'язку з цим виникає необхідність вдосконалити відповідні норми Закону. Тим більше, що у ч. 1 ст. 13 Закону зазначено, що аудитори та суб'єкти аудиторської діяльності провадять аудиторську діяльність згідно з Міжнародними стандартами аудиту.

Відповідного вдосконалення також потребують нормативно-правові акти, які стосуються визначення ролі аудиторів у протидії корупції. Відсутність у законодавстві норм прямої дії з цього питання не означає, що такий напрям діяльності не стосується аудиторів.

У ч. 7 ст. 11 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» передбачено, що суб'єкти суспільного інтересу, великі й середні підприємства разом із фінансовою звітністю зобов'язані подавати звіт про управління. Він містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики й невизначеності його діяльності [9]. Методичні рекомендації зі складання звіту про управління затверджені Наказом Мінфіну України від 07.12.2018 р. № 982. Згідно з Методичними рекомендаціями великі підприємства поряд з іншими питаннями повинні включати нефінансову інформацію стосовно боротьби з корупцією та хабарництвом.

Таку інформацію пропонують представляти у вигляді опису політики, яку проводить підприємство, результатів такої політики, основних ризиків, які зможуть спричинити негативні наслідки в цих сферах, та як підприємство здійснює управління цими ризиками. Методичні рекомендації передбачають за можливе у випадках, коли підприємство не проводить політики стосовно зазначених показників, наводити відповідні пояснення.

Водночас необхідно врахувати, що ст. 61 Закону України «Про запобігання корупції» вимагає від юридичних осіб будь-якої форми власності розробляти та вживати заходи стосовно запобігання і протидії корупції. У цій нормі Закону прямо записано, що керівник і засновник юридичної особи повинні забезпечувати регулярну оцінку корупційних ризиків. Закон навіть пропонує, що для виявлення та усунення корупційних ризиків у діяльності юридичної особи можуть залучатися незалежні експерти, зокрема для проведення аудиту. У ст. 62 названого Закону передбачено, що державні, комунальні підприємства, господарські товариства, у яких державна або комунальна частка перевищує 50 %, а середньооблікова чисельність працюючих за звітний рік перевищує 50 осіб і обсяг валового доходу від реалізації за цей період перевищує 70 млн грн, в обов'язковому порядку повинні розробляти й затверджувати антикорупційні програми. Такі програми передбачають цілу систему антикорупційних заходів, які не можуть не знаходити свого відображення у звіті про управління. Тому під час надання висновків стосовно звіту про управління аудиторі зобов'язані враховувати наведені положення Закону України «Про запобігання корупції». Не завадило, щоб відповідні роз'яснення з цього питання були надані Органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю та Аудиторською палатою України.

ВИСНОВКИ

1. Не зважаючи на свою актуальність і вимоги становлення, питання стосовно визначення ролі аудиторів у протидії шахрайству й корупції не отримало належної уваги з боку органів державної влади й управління, а також регуляторних органів і професійних організацій аудиторів.

2. Окремі норми Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» стосовно оцінювання аудиторями шахрайства потребують приведення у відповідність із міжнародними стандартами аудиту.

3. З метою забезпечення незалежності аудиторів та здійснення ними ефективної реалізації принципу професійного скептицизму доцільно передбачити у законодавстві заходи їх правового захисту у випадках виявлення ними шахрайства й корупції.

4. Органу суспільного нагляду відповідно до встановленого порядку провести моніторинг аудиторської практики стосовно судових рішень, пов'язаних із претензіями на адресу аудиторів під час проведення ними перевірок суб'єктів, які збанкрутіли, а також встановлення фактів шахрайства правоохоронними й контролюючими органами.

5. Передбачити у законодавстві норми відносно обов'язкового проведення перевірки якості аудиту у

випадках, коли упродовж року з дня проведення перевірки фінансової звітності суб'єкта його визнано банкрутом.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258 – VIII від 21.12.2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
2. Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, ратифікована Верховною радою України Законом № 251-16 від 18.10.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text;
3. Стратегический План Міжнародної Федерації Бухгалтерів 2020. URL: <http://www.audit.gov.az/>;
4. Через тінювий продаж зерна Україна недоотримала 6 млрд доларів за 4 роки URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/12/18/669356/>;
5. MCA 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf;
6. Губар О. Нацбанк знайшов фальсифікат. URL: <https://finclub.net/ua/analytics/natsbank-znaishov-falsyfikat.html>
7. «Мінус» 75 мільярдів: що показав аудит «Нафтогазу» і хто понесе покарання. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/10/6/665879>
8. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 р. № 1702 – VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18#Text>
9. Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

References

1. Law of Ukraine "On audit of financial statements and auditing activities" № 2258 - VIII of 21.12.2017ю URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (in Ukrainian)
2. United Nations Convention against Corruption, ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine by Law № 251-16 of 18.10.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (in Ukrainian)
3. Strategic Plan of the International Federation of Accountants 2020. URL: <http://www.audit.gov.az/>
4. Due to the shadow sale of grain, Ukraine has not received 6 billion dollars in 4 years. URL: <https://www.jakda.com.ua/news/2020/12/18/669356/> (in Ukrainian)
5. ISA 200 "General Objectives of an Independent Auditor and Auditing in Accordance with International Standards on Auditing". URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf (in Ukrainian)
6. Hubar O. The National Bank found a forgery. URL: <https://finclub.net/en/analytics/natsbank-znaishov-falsyfikat.html> (in Ukrainian)
7. "Minus" 75 billion: what the audit of "Naftogaz" showed and who will be punished. URL: <https://www.althoughda.com.ua/publications/2020/10/6/665879> (in Ukrainian)
8. Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime, Financing of Terrorism and Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction" of October 14, 2014, № 1702 – VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18#Text> (in Ukrainian)
9. Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine" of 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (in Ukrainian)

ЗАЛІСЬКА
Любов Васиївна
zaliska97y@gmail.com

УДК 339.91

**НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ З
ІНОЗЕМНИМ ПАРТНЕРОМ-
КООПЕРАНТОМ У КОНТЕКСТІ
ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ
МІЖНАРОДНОГО КООПЕРУВАННЯ**

**ESTABLISHING RELATIONSHIPS WITH A
FOREIGN COOPERATIVE PARTNER IN
THE CONTEXT OF THE
IMPLEMENTATION OF THE
INTERNATIONAL COOPERATION
METHOD**

магістр, Національний
університет "Львівська
політехніка"

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2021.1.5>

ГАНАС
Любов Миколаївна
liubov.m.hanas@lpnu.ua

к.е.н., доцент кафедри,
Національний університет
"Львівська політехніка"

ZALISKA Liubov Vasyilivna – master, National University "Lviv Polytechnic"

HANAS Liubov Mykolaivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, National University "Lviv Polytechnic"

У статті підкреслено роль міжнародного кооперування на сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічної діяльності, наголошено на неоднозначності трактування цього економічного явища та різноманітності підходів до класифікації методів міжнародного кооперування, а також обґрунтовано важливість процесу пошуку, вибору та встановлення зв'язків із партнером-кооперантом. Розроблено послідовність налагодження взаємозв'язків з іноземним партнером-кооперантом у контексті використання методу міжнародного кооперування та детально описано кожен з етапів. Запропонований інструмент є універсальним та практично значущим, оскільки може бути адаптованим до умов та особливостей функціонування будь-якого підприємства, передбачає неодноразове його застосування, а також сприяє участі підприємств у міжнародному кооперуванні та зростанню його ефективності.

* * *

В статті підкреснена роль международного кооперирования на современном этапе развития внешнеэкономической деятельности, отмечается неоднозначность трактовки этого экономического явления и разнообразие подходов к классификации методов международного кооперирования, а также обоснована важность процесса поиска, выбора и установления связей с партнером-кооперантом. Разработана последовательность налаживания взаимосвязей с иностранным партнером-кооперантом в контексте использования метода международного кооперирования и подробно описан каждый из этапов. Предложенный инструмент является универсальным и практически значимым, поскольку может быть адаптирован к условиям и особенностям функционирования любого предприятия, предусматривает неоднократное его применение, а также способствует участию предприятий в международном кооперировании и росту его эффективности.

* * *

Introduction. One of the most important stages of the company's participation in international cooperation is undoubtedly the search and selection of a cooperating partner and establishing relationships with him. This plays a key role in achieving the goals and desired results of companies' participation in international cooperation and requires detailed study, systematization and graphical representation.

The purpose of the paper is to improve the participation of enterprises in international cooperation by developing a sequence of establishing relationships with foreign cooperating partners in the context of using a certain method of international cooperation.

Results. As participation in international industrial cooperation involves long-term partnership and pooling of resources to achieve common goals, the effectiveness of international cooperation depends directly on the cooperating partner. The process of finding and selecting a cooperating partner, establishing relationships with him is long-term and multi-stage, so it requires a clear definition of its components, their sequence and consistency. Thus, one of the necessary conditions for an enterprise to participate effectively in international cooperation is to develop a clear sequence of establishing relationships with a foreign cooperating partner, which consists of seven stages. The result of the successful completion of each of the stages of the proposed sequence of networking is the signing of an agreement with a foreign cooperating partner on the use of a certain method of international cooperation. If at a certain stage the actual results don't coincide with the planned ones, it is possible to return to the problem areas and make certain adjustments in order to eliminate the shortcomings.

Conclusion. Against the background of globalization and integration processes, the role of international cooperation as one of the effective ways to improve the competitiveness of both individual enterprises and the country's economy as a whole is constantly growing. However, the effectiveness of participation in international cooperation depends not only on the company itself, but also on the chosen cooperating partner. The proposed sequence of establishing relationships with a foreign cooperating partner in the context of the implementation of the method of international cooperation is a practically significant and universal tool that companies can adapt to their own goals and peculiarities and repeatedly apply in the future to choose a cooperating partner.

Ключові слова: іноземні партнери-кооперанти, методи міжнародного кооперування, налагодження взаємозв'язків, послідовність, зовнішньоекономічна діяльність

Ключевые слова: иностранные партнеры-кооперанты, методы международного кооперирования, налаживания взаимосвязей, последовательность, внешнеэкономическая деятельность

Keywords: foreign cooperative partners, methods of international cooperation, networking, sequence, foreign economic activity

ВСТУП

Інтенсифікація глобалізаційних та інтеграційних процесів вимагає пошуку та формування додаткових конкурентних переваг для збереження частки ринку, зростання показників прибутковості та ефективного функціонування підприємства, що визначає актуальність дослідження застосування методів міжнародного кооперування. Оскільки міжнародне кооперування дає змогу скоротити виробничі витрати, здійснювати інноваційні дослідження та розроблення, обмін знаннями та досвідом із закордонними спеціалістами, ефективно використовувати виробничі потужності, спрощує вихід на іноземні ринки тощо.

Не зважаючи на зростаючу роль міжнародної кооперації та беззаперечні переваги від її реалізації для підприємств, не існує єдиного підходу до визначення поняття «міжнародна кооперація». Зокрема, дане економічне явище трактується у вузькому значенні як міжнародне кооперування виробництва, а в широкому – як міжнародне співробітництво в різних сферах [1, 2]. Також вченими запропоновано безліч підходів до класифікації форм (методів) здійснення міжнародної кооперації [3–5].

Одним із найважливіших етапів участі підприємства у міжнародному кооперуванні безперечно є пошук та вибір партнера-кооперанта та налагодження зв'язків із ним. Саме це відіграє ключову роль у досягненні поставлених цілей та бажаних результатів від участі компаній у міжнародному співробітництві та потребує детального вивчення, систематизування та графічного відображення.

МЕТА статті – вдосконалення участі підприємств у міжнародному кооперуванні шляхом розроблення послідовності налагодження взаємозв'язків з іноземними партнерами-кооперантами у контексті використання певного методу міжнародного кооперування.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичним підґрунтям написання статті є праці вітчизняних та іноземних науковців, публікації у періодичних виданнях, різноманітні Інтернет-ресурси у сфері дослідження стану, перспектив застосування різноманітних методів міжнародного кооперування. Під час написання статті використано наступні методи: синтез та аналіз, індукція та дедукція, узагальнення, групування тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Оскільки участь у міжнародному виробничому кооперуванні передбачає довготривалу співпрацю та об'єднання ресурсів для досягнення спільних цілей, ефективність здійснення міжнародного співробітництва безпосередньо залежить від партнера-кооперанта. Процес пошуку та вибору партнера-кооперанта, встановлення зв'язків із ним є довготривалим та багатоетапним, тому потребує чіткого визначення його складових, їх послідовності та узгодженості між собою. Отже, однією із необхідних для підприємства умов ефективної участі у міжнародному кооперуванні є розроблення чіткої послідовності налагодження взаємозв'язків з іноземним партнером-кооперантом, яка гра-

фічно відображена на рис. 1.

Аналізування готовності підприємства до використання обраного методу міжнародного кооперування є першим етапом запропонованої послідовності та передбачає оцінювання достатності фінансових та інформаційних ресурсів, відповідності знань та вмінь працівників, стану виробничих потужностей, позиціонування підприємства тощо.

Здійснюючи моніторинг із метою пошуку партнера-кооперанта закордонні ринки варто розділити на декілька груп:

1) країни, з якими підприємство активно співпрацює у контексті здійснення експортно-імпортних операцій;

2) країни, що є сусідами для тих, з якими компанія має налагоджені взаємозв'язки;

3) країни, з якими досі компанія не співпрацювала.

Обираючи потенційну країну-кооперанта варто врахувати такі фактори як: стан ринку та тенденції його розвитку; кількість та перспективність інноваційних розробок; законодавче регулювання та обмеження стосовно міжнародного кооперування.

Найбільш перспективними відносно кооперування є підприємства країн ЄС. Оскільки, відповідно до Угоди про асоціацію Україна отримала кращий доступ до ринку ЄС. Окрім цього, ринку ЄС притаманний стійкий економічний розвиток, зростання кількості потенційних платоспроможних споживачів. Ще однією перевагою є географічна близькість європейського ринку.

Наступний етап передбачає пошук партнера-кооперанта в обраній країні та декілька способів здійснення цього. Працівники можуть самостійно здійснювати пошук потенційного партнера онлайн за допомогою платформ (Kompass, Europages, Trade Map, EEN (Enterprise Europe Network), LinkedIn, Xing). Серед переваг такого пошуку варто зазначити відносну дешевизну, чітке розуміння працівниками особливостей функціонування компанії та врахування цього під час пошуку партнера, можливість створення персональної сторінки компанії та використання її неодноразово у майбутньому, проте водночас суттєвими недоліками є трудомісткість цього процесу та можливість не отримання бажаного результату.

Використовуючи послуги консалтингових компаній для пошуку партнера для міжнародного кооперування варто пам'ятати, по-перше, про досить високу вартість таких послуг, по-друге, про важливість встановлення чітких критеріїв вибору партнера-кооперанта.

Участь у міжнародній виставці є ефективним інструментом пошуку ділового партнера, проте вимагає значних як фінансових, так і організаційних ресурсів. Саме тому, обираючи виставку варто надати перевагу тим, що проводяться в обраній країні, а також проаналізувати структуру відвідувачів та учасників виставки з метою визначення чи є серед них компанії, котрі відповідають встановленим критеріям. Із такою інформацією можна ознайомитись на веб-сайтах організаторів міжнародних виставок, а також із докладною інформацією про умови участі у виставці та її вартість, практичними рекомендаціями.

Рис. 1. Послідовність налагодження взаємозв'язків з іноземними партнерами-кооперантами в контексті використання методу міжнародного кооперування [розроблено авторами]

Важливим аспектом є також вибір форми участі в міжнародній виставці. Зокрема, для компаній, котрі не мають достатнього досвіду участі в міжнародних виставках більш ефективним варіантом є груповий візит або ж груповий стенд, які організовують українські торгово-промислові палати.

Для того щоб участь у міжнародній виставці була успішною та принесла бажаний результат, потрібно ретельно підготуватись до участі у виставці, оскільки це є запорукою ефективної роботи під час роботи міжнародної виставки, а також передумовою налагодження ділового партнерства після виставки. Зокрема, важливим є аналізування участі у виставці, досягнутих результатів та систематичне опрацювання інформації й контактів, отриманих під час виставки.

Серед переваг участі в міжнародній виставці варто відзначити не лише пошук потенційного ділового партнера, а й клієнтів для експорту продукції за кордон, а також підтримання іміджу компанії.

Саме етап переговорів із потенційним партнером

досить часто є вирішальним під час налагодження ділових взаємозв'язків, тому потребує ретельної підготовки, зокрема потрібно пам'ятати про мовний бар'єр та культурні відмінності. Ідеальним варіантом є ведення переговорів рідною мовою партнера, проте не завжди це можливо. Незважаючи на те, що працівники підприємств, що активно займаються зовнішньоекономічною діяльністю зазвичай можуть володіти крім англійської також німецькою, польською, чеською, італійською, французькою тощо. Такі співробітники на підприємствах значно спрощують процес комунікування із клієнтами. У випадку, якщо потенційною країною-кооперантом є країна Африки чи Азії виникає потреба знайти компетентного перекладача та вивчити декілька фраз на рідній мові партнера для вияву поваги під час перемовин. Окрему увагу варто звернути на крос-культурні відмінності та особливості проведення переговорів у обраній країні, врахувати притаманні певній культурі цінності, моделі поведінки, бізнес-етикет та інші аспекти, оскільки це все

визначає успіх проведення переговорів.

Окрім цього, потрібно підготувати презентацію, яка висвітлить основні ідеї проєкту та бажані результати укладеної угоди, іншу необхідну документацію, зокрема сертифікацію продукції, технічну документацію, фінансові звіти, макети тощо.

Складання проєкту бюджету передбачає визначення необхідного ресурсного забезпечення використання певного методу міжнародного кооперування, зокрема у розрізі фінансових, кадрових, інформаційних, матеріальних ресурсів, купівлі певного обладнання, а також розподіл витрат та їх узгодження між партнерами-кооперантами. Важливим аспектом також є оцінювання ефективності від участі у міжнародному кооперуванні та прогнозування результатів спільної діяльності.

Юридичний супровід укладання та підписання контракту є критично важливим, оскільки договір повинен враховувати особливості використання певного методу міжнародного кооперування відповідно до законодавчих норм як в Україні, так у країні-кооперанта. Окрім цього, важливо узгодити всі деталі майбутньої співпраці, зокрема затвердити права та обов'язки сторін, визначити дії кооперантів у разі виникнення непередбачуваних обставин, розподіл ризиків та прибутків від спільної діяльності, невтручання у певні сфери діяльності партнера, порядок та причини дострокового припинення договору і відповідальності за невиконання чи неналежне виконання умов співпраці, затверджених договором.

Отже, результатом успішного виконання кожного із вищеописаних етапів запропонованої послідовності налагодження взаємозв'язків є підписання договору з іноземним партнером-кооперантом стосовно використання певного методу міжнародного кооперування. Якщо ж на якомусь з етапів фактичні результати не співпадають із запланованими є можливість повернення до проблемних ділянок та здійснення певних корективів із метою усунення недоліків.

Розроблення такої послідовності є необхідним аспектом здійснення міжнародного кооперування, оскільки дозволяє врахувати низку дій, які рекомендовано здійснити приймаючи рішення стосовно пошуку надійного партнера-кооперанта та налагодження взаємозв'язків із ним.

ВИСНОВКИ

На тлі глобалізаційних та інтеграційних процесів роль міжнародної кооперації як одного з ефективних шляхів покращення конкурентоспроможності як окремого підприємства, так і економіки країни загалом невпинно зростає. Проте ефективність участі у міжнародному кооперуванні залежить не лише від самого підприємства, а й від обраного партнера-кооперанта.

Запропонована послідовність налагодження взаємозв'язків з іноземним партнером-кооперантом у контексті здійснення методу міжнародного кооперування є *практично значущим* та універсальним інструментом, який підприємства можуть адаптувати до власних цілей та особливостей функціонування й неодноразово застосувати у майбутньому відносно вибору партнера-кооперанта. Залежно від вхідних даних результат реалізації даної послідовності щоразу буде іншим, проте чітко відповідатиме поставленим цілям та враховуватиме стан різних сфер діяльності підприємства. А також розроблена рекомендація передбачає альтернативні варіанти реалізації певних етапів та загалом націлена на підвищення ефективності участі підприємств у міжнародній кооперації.

Список використаних джерел

1. Фліссак К. Міжнародна кооперація як ефективна форма сучасного економічного співробітництва. *Журнал європейської економіки*. 2006. № 2. С. 138–142.
2. Полівода К.І. Аналіз феномена міжнародного міжрегіонального співробітництва. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. № 20 (1). С. 30–33.
3. Кривенко Н.В. Міжнародний поділ праці: значення, розвиток та вплив. *Стратегія розвитку України*. 2016. № 1. С. 194–202.
4. Софіщенко І., Кириченко Є. Типологія організаційних форм міжнародної виробничої кооперації та обґрунтування підходів до її регулювання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Економіка*. 2018. № 6. С. 26–35. URL: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/201-6/4>.
5. Фліссак К. Інноваційні підходи до формування коопераційних взаємовідносин в зовнішньоекономічній діяльності на регіональному рівні. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2009. № 1 (2). С. 186–191.

References

1. Flissak K. International cooperation as an effective form of modern economic cooperation. *Journal of European Economy*. 2006. № 2. pp. 138–142 (in Ukrainian).
2. Polivoda K.I. Analysis of the phenomenon of international interregional cooperation. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic Sciences Series*. 2016. № 20 (1). pp. 30–33 (in Ukrainian).
3. Kryvenko N.V. International division of labor: significance, development and impact. *Development strategy of Ukraine*. 2016. № 1. pp. 194–202 (in Ukrainian).
4. Sofishchenko I., Kyrychenko Ye. Typology of organizational forms of international production cooperation and substantiation of approaches to its regulation. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv: Economics*. 2018. № 6. pp. 26–35. URL: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/201-6/4> (in Ukrainian).
5. Flissak K. Innovative approaches to the formation of cooperative relations in foreign economic activity at the regional level. *Social and economic problems and the state*. 2009. № 1 (2). pp. 186–191 (in Ukrainian).

Генадій Володимирович Пліс. Держаудитслужба – це як імунна система нашої держави

Henadii PLIS. The State Audit Office is like the immune system of our state

«...потрібно переорієнтовуватись не тільки з приводу достовірності звітів компаній, а на АУДИТ ПРИЙНЯТИХ РІШЕНЬ керівництвом компаній»

Генадій Володимирович Пліс – кандидат технічних наук, Заслужений економіст України, Голова Державної аудиторської служби України з квітня 2020 р.

– Хто стимулював Вас до зростання у житті?

– Мені здається, що найбільший внесок у мій розвиток зробила сусідка, яка якось сказала моїй мамі що я «непутувий» (сміється). Думаю саме так. І фактично все своє життя я доводжу, що вона помилилась і мама повинна мною пишатись.

– Так запало в душу?

– Мабуть так... І плюс як там жартують, «комплекс Наполеона» теж зіграв свою роль. Я у дитинстві був дуже малим. А вже в кінці 9 класу я був чемпіоном України з важкої атлетики.

– У вас 3 вищих освіти. Як виникла потреба в них?

– Це дійсно так. Першу технічну освіту я отримав у Ворошиловградському машинобудівному інституті. І це завдяки моїй матері, яка навіть коли я вже був у збірній України з важкої атлетики і бачив себе олімпійським чемпіоном, казала, що «я прошу тебе тільки одне – пообідай мені, що ти отримаєш вищу освіту». Вийшло так, що я фактично отримав вищу освіту завдяки своїй мамі. Коли вже служив у армії, в Ефіопії, переосмислив своє життя і вирішив, що краще я буду вчитись, ніж займатися спортом, тому що спорт – це коротка кар'єра, і навряд чи я можу бути конкурентоздатним спортсменом у 60 років, тому я вирішив, що потрібно навчатись. І якщо до армії в мене була успішність вище середньої, то надалі за все своє навчання в інституті я не мав жодної четвірки та був лідером інституту та Ленінським стипендіатом, як би це зараз смішно не звучало. Окрім того, у 1993 р. я захистив кандидатську дисертацію та отримав науковий ступінь кандидата технічних наук у Московському державному технічному університеті ім. М.Е. Баумана.

– Що послужило поштовхом до наукової роботи?

– Коли з'явився перший комп'ютер у Ворошиловградському машинобудівному інституті, я як ке-

рівник профбюро факультету отримав до нього доступ і, будучи студентом 3-го курсу, почав готувати кандидатську дисертацію. Мій передзахист пройшов у Московському державному технічному університеті ім. М.Е. Баумана, коли я ще не мав диплому про вищу освіту. Тоді у Москві з метою отримання можливості виходу на передзахист мені довелося зазначати у всіх папірцях, що я працівник Ворошиловградського машинобудівного інституту, а не його студент.

З часом я почав працювати на керівних посадах, у великих державних підприємствах. Знаєте, коли хтось розповідає про історичні події 37-их років, я навіть трішки посміхаюсь... оскільки, коли я був заступником генерального директора виробничого об'єднання «Краснодонуголь» через нерозрахунок електропостачальниками за вугільну продукцію були постійні затримки із заробітної плати, які тривали роками. І правоохоронні органи відкривали по 4-5 кримінальних справ на кожного директора шахти. І якщо ти – директор шахти чи будь-який високопосадовець вугільної галузі, – то проти тебе обов'язково відкривали кримінальну справу, бо має хтось бути винним у виникненні заборгованості із зарплати. Держава не хотіла визнавати системні економічні проблеми та перекладала відповідальність на керівників всіх вугільних підприємств.

За таких умов роботи я прийняв рішення обов'язково отримати юридичну освіту та вступив до Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, де у 2000 р. здобув кваліфікацію юриста.

Пізніше, коли я почав працювати як незалежний фінансовий аналітик, то зацікавився міжнародними фінансовими ринками, якими, до речі, цікавлюсь і до цього часу. Навіть написав наукову монографію «Особливості інвестування на закордонних фінансових ринках».

Працюючи економічним директором вугільних підприємств, таких як «Краснодонвугілля» «Свердловантрацит», «Первомайськвугілля», – де майже 25 тис. співробітників, вирішив, що мені потрібно отримати

також інвестиційно-економічну освіту. Тоді така спеціалізація була лише у Київському інституті інвестиційного менеджменту, де я і отримав свій третій диплом та здобув кваліфікацію інвестиційного менеджера.

Хоча насправді самі дипломи для мене не представляють цінності, і коли я проводжу співбесіду то кількість дипломів у пріоритет не ставлю. Звичайно, той факт, що людина здобула не одну вищу освіту є важливим, оскільки навчання – це великий труд і прагнення розширити свої знання, щоб стати фахівцем у тій чи іншій галузі. Проте для мене важливіше сама людина, її моральні якості та підхід до виконання будь-якої роботи, а саме бажання досягти перфекціонізму у виконанні поставленої задачі та лідерські якості.

У мене сформувались власні підходи до організації роботи. Так, наприклад, коли я займався спортом – то ставив за мету досягти найвищих результатів і своєю працею йшов до цієї мети та отримав спортивне звання майстра спорту, чемпіона України, призера чемпіонату СРСР; навчаючись в університеті, я був першим і у навчанні, і у спорті, і у соціальному житті студентства; коли працював в Агентстві з питань банкрутства – то наша установа була взірцевою; очолюючи внутрішній аудит мерії м. Києва – ми досягли високого результату і стали найкращим, зразковим міським внутрішнім аудитом у країні. Тобто суть мого підходу в тому, що якщо ти не найкращий у своїй справі, то навіщо тоді взагалі цим займатись.

Сподіваюсь, що така сама тенденція збережеться і в Державній аудиторській службі України, і ми зможемо забезпечити сучасний і професійний фінансовий контроль за використанням державних коштів.

– Ви очолюєте найголовнішу контрольню-ревізійну службу держави з весни, які зараз Ваші відчуття і як вона за цей час змінилась?

– Мої відчуття...

Найперше – це відчуття подяки до попередніх керівників.

Наша служба дійсно була у різних ситуаціях і відношення до органів державного фінансового контролю у суспільстві було різне. Був час, коли Держ-

аудитслужбу навіть намагались ліквідувати, було прийняте відповідне рішення Кабінету Міністрів України і розпочато реорганізацію в Офіс фінансового контролю з дуже обмеженими функціями. Проте ми маємо розуміти, що є процес децентралізації з автономними функціями управління місцевими бюджетами. Водночас повноваження проводити аудит місцевих бюджетів належить виключно Держаудитслужбі. На сьогодні через місцеві бюджети витрачається майже пів бюджету країни, і було б нелогічно залишити їх без контролю.

Проте сьогоднішній Уряд, і ми йому за це дуже дякуємо, прийняв рішення – що потрібно відновити Держаудитслужбу повною мірою. Ми довели, що це було вірне рішення результатами наших контрольних заходів. І особливо зараз, в умовах децентралізації. Вважаю рішення про відновлення Державної аудиторської служби, – це дуже правильне рішення, яке дозволить зберегти фінансову дисципліну, зокрема у регіонах, на належному рівні.

А так, що можемо сказати? Службу необхідно посилювати і розвивати, оптимізуючи процеси фінансового контролю та змінюючи підходи і відповідно законодавство у зазначеній сфері... От уявіть, у нас кількість підконтрольних об'єктів за останні роки зменшилась на 12 %. Тобто ліквідовані якісь громади, структури, головні розпорядники тощо на 10 %. Водночас сама служба скоротила чисельність у 6 разів. Отже, якщо раніше органи державного фінансового контролю перевіряли бюджетні установи раз на 3 роки, то на сьогодні, щоб перевірити усі місцеві бюджети нам потрібно 90 років...

– Що може бути? На чому потрібно сконцентруватись?

– Складно сконцентруватися на чомусь одному, ми концентруємося у різних напрямках і одночасно, проте вони всі направлені на вдосконалення державного фінансового контролю.

Так, наші функції є дуже актуальними і затребуваними суспільством. Розглянемо, наприклад, такий напрямок, як контроль у сфері закупівель, – це наша унікальна функція, тут у нас є свої підходи. Я вважаю, що система публічних закупівель потребує по-

дальшої цифрової трансформації (діджиталізації) задля автоматичного недопущення формальних порушень (зокрема, пов'язаних зі складанням документів та оприлюдненням інформації про закупівлі), надаючи змогу контролюючим органам зосередитись на попередженні суттєвих порушень.

З огляду на це, а також з метою забезпечення виконання Указу Президента України, ми повністю переходимо на високо-ризиковий підхід. І на сьогодні я можу сказати, що коли перевіряємо закупівлі, то у 93 % перевірок встановлюємо порушення.

На моє переконання, кожного громадянина цікавить перш за все якість автобуса, на якому він їде, або якість послуг, якою він користується, і їх вартість, а не процедура за якою відбувається закупівля! Мені здається, що трішки неправильно зосереджуватись на дотриманні контролю лише за правильністю проведення процедур, адже зараз працівники органів державного фінансового контролю не мають повноважень перевіряти завищену вартість закупівлі, а просто знаходять порушення, які б я назвав у своїй переважній більшості формальними.

Бо на сьогодні, уявіть собі: ні ви – як громадянин України, ні я – як голова Держаудитслужби, не можемо запитати жодного замовника: «А чому ти купляєш автобуси саме за 100 млн, а не за 20, чи 200?». А все тому, що він не зобов'язаний це нікому пояснювати... Сказав 100, значить 100. А обґрунтування? А обґрунтування немає, оскільки немає жодного документа зобов'язуючого замовника його мати. Трохи дивно, Вам не здається?

З цією метою Держаудитслужба розробила проект постанови Уряду, яким передбачено унормування питання обґрунтування вартості закупівель шляхом зобов'язання головних розпорядників бюджетних коштів, розпорядників нижчого рівня та суб'єктів господарювання державного сектору економіки забезпечувати належне обґрунтування технічних та якісних характеристик предмета закупівлі, розміру бюджетного призначення та очікуваної вартості предмета закупівлі з оприлюдненням такого обґрунтування в мережі Інтернет.

– *Ризик-орієнтований підхід, який він?*

– Звичайно що ми проводимо усі контрольні заходи з врахуванням ризик-орієнтованих індикаторів. Так само, як і вибір процедур закупівель, за якими вони здійснюються. Але це не виключний показник, є й інші складові процесу відбору. Є доволі багато звернень громадян та громадських організацій, є доручення уряду, звернення правоохоронних органів. Тому індикаторів ризику недостатньо, щоб ми прийняли рішення про перевірку, є й інші підстави, які приймаються до уваги, коли призначається перевірка.

– *Яка роль аудиту у протидії корупції?*

– Усі ми знаємо, що в світі немає нічого ідеального. Не існує ідеального суспільства чи ідеальних людей. У кожному із нас є якісь віруси, які постійно в нас знаходяться і живуть своїм життям, але ж ми контролюємо ситуацію. Наша імунна система контролює і балансує всі запальні процеси, не даючи вірусу здолати наш організм, – це реальна природа, це реальний

світ, це реальне життя. Отже, саме імунну систему ми маємо підтримувати і допомагати їй, адже ще нікому у голову не прийшло послабити або ліквідувати імунну систему.

Так от, – я вважаю що наша служба це така сама імунна система нашої Держави. Мікробів багато, але... є ми. Як приклад, знову повернуся до місцевих бюджетів, коли кажуть, що децентралізація це досить гарна річ, я нагадаю, що її наслідком є прийняття рішень стосовно розпорядження коштами і майном територіальних громад на власний розсуд групою місцевих депутатів без будь-якого централізованого погодження. Не хочу кидати тінь на порядність цих людей, можливо це й добре, але там фактично відсутня система контролю, що зі свого боку породжує безвідповідальність і ось ця ситуація є дуже небезпечною.

Тому, повертаючись до імунної системи, тобто до нашої служби, хочу зауважити, що для того щоб забезпечити фінансовий порядок у країні, нашу службу необхідно розвивати і зміцнювати. Якщо кілька років тому на державну аудиторську службу витрачали 0,14 % бюджету, то тепер 0,04 %...

Стосовно корупції, то скажу так, ніхто ніколи її як явище не викоринить абсолютно, це явище з'явилося ще у часи первісно-общинного ладу. Це сутність соціуму, маю на увазі, що кожна людина хоче жити краще, дбає про своїх дітей і хоче для них найкращого. Але хтось дотримується правил, а хтось виходить за рамки цих правил да і масштаби звичайно скрізь різні.

Ми не є спеціальним органом у боротьбі чи запобіганні корупційним правопорушенням. Для цього у нас є суди і правоохоронні органи. А наша служба проводить заходи державного фінансового контролю, документує фінансові порушення, на підставі яких далі вже працюють правоохоронні органи і відповідно суди. Як на мене, трішки дивно те, що на сьогодні, кількість правоохоронних органів зростає, а Держаудитслужбу навпаки скоротили, адже підставою для кримінальних справ є документи, підготовлені за результатами проведення контрольних заходів. Навіть якщо проводиться кримінальне провадження, нас залучають, як фахівців оскільки, слідчі не є економістами.

– *Спеціалістів не вистачає...?*

– Звичайно, не вистачає, на сьогодні реальна черга на опрацювання матеріалів правоохоронних органів більше, ніж пів року. Ми працюємо досить довго, завжди затримуємось на роботі, але й цього часу нам не вистачає.

– *Тобто тут постає ще й елемент і поваги до професії, як має трансформувати аудит?*

– У нас ще є Рахункова Палата, орган парламентського контролю. Державна аудиторська служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів та який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю. Ми – служба державного аудиту, а не того класичного фінансового аудиту який є за кордоном. І не зовнішнього аудиту, який проводить Рахункова палата.

Це все різні речі. Це окрема тема для пояснення у чому тут суть, але необхідно розуміти, що якщо фінансовий аудит – це по суті перевірка загального річного фінансового звіту, чи достовірно він зроблений, чи ні. Ми здійснюємо перевірки не лише правильності звітності, а й ефективності прийнятих керівництвом управлінських рішень. І до речі, це правильна тенденція, ми перевіряємо ефективність використання коштів. Світ знає багато компаній (Enron та ін.), які стали банкрутами, проте там відбулася перевірка і висновки фінансового аудиту були позитивними. *Сьогодні весь світ каже, що потрібно зміцувати акценти, зокрема акцентувати не лише на достовірності фінансового звіту з погляду цифр, але й на оцінці ефективності прийнятих керівництвом компанії рішень.* Тобто, якщо на заході тільки обговорюють це, то у нас в державі воно вже існує.

Звичайно, що ми маємо переймати найкращий міжнародний досвід, але й розуміти, що у нас досить непогана структура державного фінансового контролю, вона збалансована. Є приводи для того, щоб нею пишатись. У нас краща фінансова система, наприклад, контроль з боку казначейства, – у них такого немає. Крім того, у нас є державний фінансовий контроль, є Державна аудиторська служба України – це теж не у всіх європейських країнах, а навпаки, навіть у меншості країн. Тому мені здається, що наша структура збалансована, просто потрібно підвищувати якість роботи.

До речі, як тільки я прийшов і став керівником служби, я створив департамент якості контрольних заходів. Цей департамент безпосередньо перевіряє якість проведених нашими держаудиторами контрольних заходів. Він виявляє слабкі сторони у нас же, і звичайно, ми тоді розуміємо в якому напрямку нам потрібно підвищувати кваліфікацію і покращувати цю якість. Це і є суть нашої стратегії, про яку ми говорили. Ми її зараз впроваджуємо, реалізуємо все, що намітили. Саме якість контрольних заходів є одним із ключових напрямів.

Крім того, ми вважаємо що потрібно залучати зовнішніх експертів. І на наступний рік ми заклали у бюджеті кошти, для залучення експертів у сферах, в яких ми не є компетентними. Наприклад – біоінженерія..., фахівець з біоінженерії, як штатний працівник Держаудитслужби, мені здається не потрібен. Тому ми орієнтуємося також на службу зовнішніх експертів. Це також наша стратегія – залучення зовнішніх експертів, з метою підвищення якості контрольних заходів, бо ніхто не має сумніватись у якості наших контрольних заходів.

Так само є напрями на яких ми вирішили сконцентруватись, це: аудит будівництва і аудит ІТ. Тобто ми розуміємо, що 21 ст. – це діджиталізація, у нас у країні навіть віце-прем'єр-міністр з цього питання є. Ми всі розуміємо, що в умовах COVID-19 та інших пандемій – це майбутнє. Але ми навіть не мали у службі фахівця, який розуміється у цьому напрямку, тому створили відповідний департамент, і приступаємо до ІТ-аудиту. Хоч трішки запізно, але нічого, ми наздоженемо, працюємо і будемо розвивати такий аудит.

– *Перехід на міжнародні стандарти. Чи існують зараз проблеми з цього приводу?*

– У нас є внутрішні нормативно-правові акти, що регулюють порядок проведення аудиту, є міжнародні стандарти зовнішнього аудиту. Але якщо ми говоримо про державний аудит, то я б сказав, що аналогічних стандартів ні у нас, ні в Європі немає.

– *Тобто, ми можемо підготувати свої стандарти?*

– Звичайно. Багато напрямів ще потрібно опрацювати. А поки є наш порядок проведення аудиту, він визначений актом Кабміну та іншими нормативними документами, яких ми і дотримуємось. Спеціалізованого міжнародного стандарту в цьому напрямку немає, тому що в деяких країнах Європи немає такої служби, вони мають тільки Рахункову палату. Водночас у деяких країнах є навіть Аудиторський суд, тобто у кожній державі є різне історичне підґрунтя і кожен вважає, що це правильно.

Проте ми дивимось, вивчаємо та переймаємо досвід. От і нещодавно, ознайомилися із досвідом Італії у режимі відео-конференції, коли вищий антикорупційний орган Італії, розповідав про свій досвід роботи. Наприклад, візьмемо організаційні питання перевірки процедури закупівель. У них це робить фінансовий інспектор, який носить мілітаризовану форму, на відміну від нас. Водночас у нас є проблеми, коли ми не можемо зайти на перевірку до звичайного департаменту освіти місцевої адміністрації, а проте маємо інформацію про всі порушення, що там є і нам тільки потрібно підтвердити їх. Маємо навіть якісь документи. Вибачте, ми не можемо зайти, бо нас туди просто не пускають. І навіть порушена кримінальна справа у цьому напрямку їх не зупиняє.

– *Як аудит трансформується у нас?*

– Я не є поборником досить швидких, революційних, радикальних реформ. Наша служба має штатну чисельність близько 3200 осіб і вона має проходити певні етапи, щоб не склалася ситуація, як з ліквідацією санепідемстанції. Тобто її ліквідували, а функція, яку вона реалізувала, була життєво необхідно для країни.

Те ж саме могло статися і з Держаудитслужбою. Ми, до речі, взагалі ніякого навантаження на бюджет не робимо, бо повертаємо у бюджет двічі більше ніж бюджет на нас витрачає. Уявіть, якщо хтось хоче нас ліквідувати, аргументуючи тим, що на нас витрачаються бюджетні кошти, але на хвилинку, ми повертаємо двічі більше. Якщо зараз ви скорочуєте нам фінансування, фактично ви скорочуєте надходження бюджету наступного року. Отже, на тім, що ми забезпечуємо фінансову дисципліну, ми ще й самоокупні, на відміну від інших.

Покажіть стрічку витрат в бюджеті, яка збільшує надходження до бюджету двічі більше. Навряд чи багато таких стрічок. Тому, коли на нас витрачають бюджетні кошти, одним із головних критеріїв ефективності витрат я вважаю економічну ефективність. Тобто, якщо на нас витрачають гроші, то я чітко знаю скільки затратили на кожного нашого аудитора (на півроку 65 тис.) і скільки ця людина повернула до бюджету. Так, мені абсолютно не соромно за роботу

органу державного фінансового контролю і я вважаю в нас є право просити трішки збільшити нам фінансування та збільшити нашу штатну чисельність, що в результаті дасть змогу збільшити надходження до бюджету та посилити фінансову дисципліну. Ми працюємо досить комплексно. Наприклад, ми провели аудит, побачили порушення, то звичайно призначаємо ревізію та знаходимо втрати. Далі надсилаємо матеріали правоохоронним органам та йдемо до суду і повертаємо неправомірні витрати та примушуємо відшкодувати втрати до бюджету. Це повний комплекс наших дій.

Якщо ж сьогодні проводиться аудит приватними компаніями, приватний аудитор коштує 300 євро на годину, а наш коштує 65 тис. грн на півроку. Різницю відчуваєте? Тобто, якщо б ми були приватним аудитором, то у рамках нашого річного бюджету нам би не вистачило коштів, щоб проводити аудит одного об'єкта на місяць.

– Який улюблений вислів це маєте?

– Перед тим, як сказати про улюблений вислів, хочу зауважити, що головний принцип життя і виживання в ньому є боротьба, як мені здається.

Отже, і улюблений вислів також пов'язаний з боротьбою, його знають всі мої підлеглі **«Якщо тобі важко, то ти зростаєш. Якщо легко – то ти летиш у прірву. Тому, насолоджуйся, коли тобі «важко»!**

Ось, наприклад, візьмемо лампу, чому вона горить, – бо є явище електричного опору, зокрема, нитка розжарення бореться зі струмом. Так, у міру нагрівання нитки її опір зростає.

Так і ми світимось і розвиваємось тоді, коли, боремось. Отже, опускати руки і розслаблятися це не наш метод, тому ми легких шляхів не шукаємо!

– Що б побажали майбутнім поколінням аудиторів?

– Це високі слова, я звик мислити більш раціонально... Ну, звичайно, що старт – це освіта, але це не є

визначальний фактор. Вірити в себе – це фундаментальна складова будь-якого великого успіху. Впевненість у своїх силах перед виконанням важкого завдання допоможе впоратися з усіма перешкодами.

Віра у власну думку, пошук аргументацій для підтвердження власної думки. Розуміння того, що необхідно розвиватися постійно і бути в гармонії зі світом.

– Ваши захоплення?

– Колись у молодості це був спорт, я був чемпіоном України і навіть майже чемпіоном Радянського Союзу, це було 2-ге місце.

Пізніше пробував різне – це і лижі й сноуборд, віндсерфінг, кайтбордінг, дайвінг тощо, але завершилось все мотоциклом. Я б сказав, що я зрілий чоловік, який сформувався і маю два пріоритетні хобі. Це мотоцикл, а проте це може бути і трек, і поїздки у лісі, й інші локації. Друге – це стрільба, кульова, високоточна. Це постійне хобі, яке сформувалося внаслідок любові до зброї після півторарічної армійської служби в Ефіопії.

– Ви передаєте комусь свій «задор», завзяття та характер?

– У мене в родині одні хлопці. Мені здається, що дітей можете виховувати як завгодно, але вони все одно будуть схожими на вас. Я вважаю, що будь-який успіх це питання дисципліни.

Тому намагаюся привити, виховати і власним прикладом показати своїм хлопцям, що головне це віра в себе і в свою країну! Все інше в наших руках!

Навряд чи є якийсь народ у світі, який стільки пережив... революції, голод, війни, Чорнобиль, «перестройки»... Ми – нація яка все витримала і все ще вільна! Бо ми непереможні!

Розмову вела *Леся Такіда*

ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ (з Порталу служби ДЕРЖАУДИТУ)

Генадій Володимирович Пліс народився 20 травня 1967 р. у м. Первомайськ на Луганщині.

Освіта. З вересня 1984 р. до червня 1991 р. – студент Ворошиловградського машинобудівного інституту. У 2000 р. закінчив Національну юридичну академію України імені Ярослава Мудрого. У 2001 р. здобув кваліфікацію – інвестиційний менеджер у Київському інституті інвестиційного менеджменту. З 1999 р. має науковий ступінь – кандидат технічних наук.

Трудова діяльність:

з вересня 1991 р. до квітня 1994 р. – інженер-конструктор третьої категорії, референт директора заводу Стаханівського вагонобудівного заводу;

з квітня 1994 р. до травня 1996 р. – директор дирекції з економіки виробничого об'єднання «Первомайськвугілля»;

з травня 1996 р. до липня 1997 р. – заступник генерального директора з економіки виробничого об'єднання «Свердловантрацит», перший заступник генерального директора з економіки і комерційних питань, директор дирекції з економіки державної холдингової компанії «Свердловантрацит»;

з липня 1997 р. до вересня 1998 р. – перший заступник генерального директора з економіки і комерційних питань, директор з економіки виробничого об'єднання «Краснодонуголь»;

з жовтня 1998 р. до лютого 1999 р. – директор першого заступника генерального директора підприємства «Українське діло»;

з лютого 1999 р. до травня 2000 р. – віцепрезидент фірми «Гуд Тел Інвест»;

з грудня 2001 р. до вересня 2002 р. – начальник управління з матеріально-технічного постачання, транспорту, маркетингу і збуту продукції, директор з фінансових і комерційних питань Державної холдингової компанії «Луганськугольпереробка»;

з липня 2002 р. до листопада 2005 р. – в.о. директора філії державної госпрозрахункової установи, директор філії державної госпрозрахункової установи Агентства з питань банкрутства в Луганській області;

з листопада 2005 р. до листопада 2006 р. – начальник Фінансово-економічного управління Міністерства вугільної промисловості України;

з листопада 2006 р. до квітня 2012 р. – начальник Головного управління внутрішнього фінансового контролю та аудиту виконавчого органу Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація);

з серпня 2012 р. до липня 2013 р. – Голова Наглядової Ради ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»;

з серпня 2013 р. до травня 2014 р. – директор департаменту внутрішнього аудиту та аналізу ризиків ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»;

з липня 2014 р. до жовтня 2014 р. – радник голови Київської міської державної адміністрації, відділу аналітичного забезпечення діяльності голови Київської міської державної адміністрації, управління організаційно-аналітичного забезпечення діяльності голови Київської міської державної адміністрації (патронатна служба), Апарату виконавчого органу Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація);

з жовтня 2014 р. до січня 2016 р. – директор Департаменту внутрішнього фінансового контролю та аудиту виконавчого органу Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація);

з січня 2016 р. до грудня 2017 р. – перший заступник голови Київської міської державної адміністрації Апарату виконавчого органу Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація);

з грудня 2017 р. до лютого 2018 р. – директор Департаменту з питань регіональної політики Секретаріату Кабінету Міністрів України;

з лютого 2018 р. до вересня 2019 р. – заступник Державного секретаря Кабінету Міністрів України;

з вересня 2019 до квітня 2020 р. – заступник Міністра фінансів України;

квітень 2020 р. – радник Патронатної служби Міністерства фінансів України;

з квітня 2020 р. дотепер Голова Державної аудиторської служби України.

Вітаємо державних аудиторів України!

Які 26 січня також відзначають своє професійне свято з нагоди святкування 28-ї річниці прийняття Закону України «Про Державну контрольно-ревізійну службу» (Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні).

26 січня 1993 р. було закладено наріжний камінь до фундаменту фінансового контролю нашої Держави – створення Державної контрольно-ревізійної служби в Україні. Нині Державна Аудиторська Служба України.

Варто зазначити, що службі більше 28-ми років. Адже, витoki та становлення починаються з першої половини двадцятого століття. Відповідні документи займають видне місце серед експонатів музею. Віртуальний тур можна здійснити, відвідавши фейсбук сторінку служби (URL: <https://fb.watch/3rT50ZwoMU>).

Гордість музею – колекція документів часів Української Народної Республіки, серед яких Закон «Про тимчасову організацію контролю Української Народної Республіки». Нові сторінки історії створює оновлена служба. За роки існування служба піддавалась неодноразовій реорганізації, змінювала назви, але незмінним залишається професіоналізм працівників, які стоять на сторожі державних інтересів та допомагають ефективно використовувати фінансові ресурси нашої країни.

Сьогодні у її структурі діють Північний (URL: <http://kv.dasu.gov.ua>), Північно-східний (URL: <http://khrk.dasu.gov.ua>), Західний (URL: <http://lv.dasu.gov.ua>), Східний (URL: <http://dnp.dasu.gov.ua>) та Південний (URL: <http://od.dasu.gov.ua>) офіси Держаудитслужби на чолі з головним керівництвом у Києві, що включає також апарат Державної аудиторської служби України. Місією Держаудитслужби та її офісів в межах компетенції є забезпечення економічного добробуту країни та виконання функцій держави шляхом здійснення державного фінансового контролю.

Бажаємо працівникам мужньо стояти на сторожі фінансів та гідно захищати фінанси нашої держави!

Аудиторська фірма «Аналітик» пропонує аутсорсинг бухгалтерських послуг!

Аутсорсинг бухгалтерського обліку – це передача ведення бухгалтерського обліку сторонній фірмі.

Які ж переваги аутсорсингу бухгалтерських послуг?

1. **Значна (!) економія коштів** на ведення бухобліку:

- економія за бухгалтерські послуги, за які **Ви нам платитимете принаймні на 1000 гривень менше, ніж штатному бухгалтеру**;
- економія на програмне забезпечення (1С, Медок, Ліга Закон тощо);
- економія на утримання офісу, комп'ютерної техніки.

2. Відтепер податкові та інші інспекції – це наші проблеми!

Ми беремо на себе повну матеріальну відповідальність за якість наданих бухгалтерських послуг, включаючи можливі санкції.

3. З нами Ви можете забути про головний біль з постійними пошуками бухгалтера, який у будь-який час може піти від Вас на іншу роботу.

4. Ми не йдемо у відпустку та не беремо лікарняний. Наша фірма справді гарантує безперервне та якісне ведення бухгалтерського обліку.

І нарешті – з нами Ви не тільки отримаєте якісні бухгалтерські послуги. За додатковою домовленістю ми забезпечимо Вас необхідними податковими, юридичними консультаціями, аудиторськими послугами різного характеру.

Все що Вам потрібно – це:

- періодично передавати нам первинну бухгалтерську документацію;
- щомісячно отримувати від нас інформацію про податки та інші обов'язкові платежі;
- укласти із нами договір.

Зробіть вибір, вигідний для Вас!

(044)278-05-88

(097)178-90-89

(066)178-20-42

www.af-analitik.com.ua